

Beretning til Statsrevisorerne om
brugen af særlige rådgivere

December
2009

revision

revision

revision

Indholdsfortegnelse

I.	Introduktion og resultater	1
II.	Indledning	6
	A. Baggrund	6
	B. Formål, afgrænsning og metode.....	7
III.	Regeringens initiativer vedrørende de særlige rådgivere	9
	A. Betænkninger, forespørgselsdebatter, redegørelser og regerings- udmeldinger mv. vedrørende brugen af særlige rådgivere	10
	B. Konkrete initiativer fra regeringen, Statsministeriet og Finansministeriet i forlængelse af anbefalingerne i betænkning nr. 1443	15
IV.	Ministeriernes brug af de særlige rådgivere.....	18
	A. Antallet af særlige rådgivere i perioden 1998-2009 og brugen af standard- kontrakt	19
	B. Aflønningen af de særlige rådgivere – lønniveau og lønfastsættelse mv.	20
	C. De særlige rådgiveres organisatoriske placering, arbejdsområder og instruktionsbeføjelser samt ledelsesansvaret for den særlige rådgiver	23
	D. Minimalerstatning.....	24
	E. Beskæftigelse i fritstillingsperioden for ministerens parti og modregning af lønindtægt.....	26
	F. Bibeskæftigelse samtidig med ansættelsen som særlig rådgiver	29
	G. Introduktionskursus for de særlige rådgivere	29
	H. Behovet for nye initiativer vedrørende ministeriernes brug af særlige rådgivere	30
V.	Information til Folketinget om de særlige rådgivere	32
	Bilag 1. Ansættelseskontrakt for særlige rådgivere (standardkontrakt 2001)	36
	Bilag 2. Standardkontrakt for særlige rådgivere 2004.....	37

Rigsrevisionen afgiver denne beretning til Statsrevisorerne i henhold til § 8, stk. 1, og § 17, stk. 2, i rigsrevisorloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 3 af 7. januar 1997 som ændret ved lov nr. 590 af 13. juni 2006.

Beretningen knytter sig ikke til en specifik finanslovskonto.

I. Introduktion og resultater

1. Siden slutningen af 1990'erne har der været fokus på ministrenes brug af særlige rådgivere. Interessen har bl.a. været rettet mod rådgivernes forhold til ministrenes parti og partiorganisation, deres aflønningsforhold samt forskellene i kravene til embedsmænd generelt og til de særlige rådgivere. Især i forbindelse med folketingsvalget i 2007 var der debat om brugen af de særlige rådgivere. Der var bl.a. kritik af, at de særlige rådgivere førte valgkamp for ministeren og ministerens parti, samtidig med at de fik løn fra ministeriet.

2. Statsrevisorerne anmodede den 10. december 2008 Rigsrevisionen om at undersøge brugen af særlige rådgivere – såkaldte spindoktorer – herunder hvordan og i hvilket omfang regeringen på dette område har fulgt op på:

- betænkning nr. 1354/1998 om forholdet mellem minister og embedsmænd
- Justitsministeriets redegørelse nr. R 2 af 4. oktober 2001 om visse spørgsmål i forbindelse med embedsmænds rådgivning og bistand til regeringen og dens ministre

og især

- betænkning nr. 1443/2004 om embedsmænds rådgivning og bistand.

Rigsrevisionen blev bedt om bl.a. at besvare følgende spørgsmål:

- Hvor mange særlige rådgivere har skiftende regeringer haft ansat siden 1998?
- Har dette antal været i overensstemmelse med oplysningerne på Statsministeriets hjemmeside, siden man begyndte denne praksis?
- I hvilket omfang er særlige rådgivere underlagt departementschefens ledelsesansvar, og i hvilket omfang har særlige rådgivere eventuelle instruktionsbeføjelser i departementet?
- På hvilket grundlag fastsættes særlige rådgiveres aflønning, og hvad har deres aflønning typisk udgjort?
- Har rådgiverne været ansat efter en standardkontrakt for særlige rådgivere, siden den blev indført?
- Kan det bekræftes, at særlige rådgivere er blevet opsagt og fritstillet ved udskrivelse af folketingsvalg?
- Hvilken information har Folketinget modtaget om særlige rådgivere i forbindelse med forespørgselsdebatter, samråd, udvalgsspørgsmål og § 20-spørgsmål?

3. Det overordnede formål med undersøgelsen har været at undersøge, hvordan ordningen med de særlige rådgivere fungerer. Rigsrevisionen har med udgangspunkt i Statsrevisorerens spørgsmål – som for en stor dels vedkommende relaterer sig til betænkning nr. 1443 fra juni 2004 – struktureret undersøgelsen i 3 delafsnit:

- Hvordan og i hvilket omfang har regeringen fulgt op på betænkninger og redegørelse til Folketinget?
- Har ministerierne brugt af særlige rådgivere fulgt anbefalinger og retningslinjer fra betænkning nr. 1443 og regeringens initiativer på området?
- Hvilken information har Folketinget modtaget om de særlige rådgivere?

De særlige rådgivere er defineret, jf. betænkning nr. 1443, ved for det første, at deres ansættelse er knyttet til ministerens funktionsperiode, og for det andet, at de ansættes i stabsfunktioner uden beføjelser til at give instruktioner til det almindelige embedsværk uden for stabsfunktionen.

UNDERSØGELSENS RESULTATER

I perioden 1998-2001 var der ikke udstukket retningslinjer fra regeringen i forlængelse af betænkning nr. 1354 fra 1998 om forholdet mellem minister og embedsmænd. Det betød, at de enkelte ministerier hver især administrerede brugen af særlige rådgivere.

Imidlertid blev der igangsat et arbejde i Justitsministeriet om "visse spørgsmål i forbindelse med embedsmænds rådgivning og bistand til regeringen og dens ministre", som mandede ud i redegørelse nr. R 2 af 4. oktober 2001.

I forbindelse med regeringsskiftet i 2001 blev anbefalingerne fra betænkning nr. 1354 udmøntet i form af retningslinjer, som statsministeren i november 2001 udmeldte som en regeringsbeslutning. Ultimo 2001 fulgte den første standardkontrakt til brug ved ansættelse af særlige rådgivere

Efter vedtagelse i Folketinget blev der i 2003 nedsat et sagkyndigt udvalg med henblik på at analysere og vurdere behovet for en yderligere præcisering af embedsmænd ansat som særlige rådgivere. Udvalget afgav betænkning nr. 1443 i juni 2004.

Opfølgningen på betænkning nr. 1443 fulgte i 2004 i form af statsministerens sammenfatning af udvalgets anbefalinger, og efterfølgende blev der udstedt cirkulæreskrivelser fra Finansministeriets departementschef til alle øvrige departementschefer om den nærmere gennemførelse af beslutningen. Desuden fulgte en revideret ansættelseskontrakt i 2004 i forlængelse af disse initiativer.

Regeringens initiativer følger anbefalingerne fra betænkning nr. 1443.

Ministerierne har siden 2001 fulgt regeringens retningslinjer for ansættelse og anvendelse af de særlige rådgivere, og der kan kun konstateres enkelte uklarheder i praksis vedrørende de særlige rådgiveres fritstilling og genansættelse ved folketingsvalg. Disse uklarheder vil ifølge Statsministeriet og Finansministeriet blive afklaret, når en påtænkt vejledning og en ny standardkontrakt for ansættelse af særlige rådgivere tages i brug – formentlig fra primo 2010 – og der er således ikke umiddelbart behov for nye initiativer på området i forhold til anbefalingerne fra betænkning nr. 1443.

Folketinget har udvist stor interesse for brugen af særlige rådgivere og ansættelsesvilkårene, herunder især aflønningen af denne gruppe, hvilket de mange forespørgsler, samrådsspørgsmål, § 20-spørgsmål mv. vidner om.

Denne samlede vurdering er baseret på følgende:

Regeringen fulgte i 2001 op på anbefalingerne i betænkning nr. 1354 fra 1998 og Justitsministeriets redegørelse nr. R 2 fra 2001 og igen i forlængelse af betænkning nr. 1443 fra 2004. Regeringen iværksatte således en række initiativer, der fulgte anbefalingerne i betænkningerne og redegørelsen.

Initiativerne indgik i statsministerens udmeldinger fra 2001 og 2004 til sine ministerkolleger. Udmeldingerne blev suppleret af cirkulæreskrivelser fra henholdsvis statsministerens og finansministerens departementschef og standardkontrakter i 2001 og 2004 til brug ved ansættelse af de særlige rådgivere.

Regeringens initiativer følger således anbefalingerne fra betænkning nr. 1443 fra 2004.

- I perioden 1998-2001 var der ikke udmeldt regler eller retningslinjer mv. som opfølgning på betænkning nr. 1354. Det var derfor op til det enkelte ministerium konkret at udmønte anbefalingerne i betænkning nr. 1354 ved deres ansættelse og anvendelse af særlige rådgivere.

Ultimo 2001 udstak statsministeren nogle retningslinjer for ministrenes brug af særlige rådgivere.

Rigsrevisionen har sammenholdt regeringens retningslinjer fra november 2001 med anbefalingerne i betænkning nr. 1354. Rigsrevisionen kan konstatere, at regeringen har fulgt anbefalingerne i betænkningen, idet de 4 anbefalinger om *tidsbegrænset* ansættelse i *ministersekretariat*, uden *instruktionsbeføjelser* og med brug af *stillingsopslag* alle er indeholdt i regeringens retningslinjer.

- Anbefalingerne i betænkning nr. 1443 er iværksat af regeringen i form af en ny standardkontrakt og et introduktionsforløb for nye særlige rådgivere samt gennem større åbenhed om de særlige rådgiveres ansættelsesvilkår. Regeringens implementering af anbefalingerne fra betænkning nr. 1443 skete i form af statsministerens sammenfatning af udvalgets anbefalinger til sine ministerkolleger, mens ændringer til løn- og ansættelsesvilkår skete i form af cirkulæreskrivelser fra Finansministeriets departementschef til øvrige departementschefer.

Ministeriernes brug af de særlige rådgivere følger regeringens initiativer og dermed også anbefalingerne i betænkning nr. 1443. Ministerierne anvender således standardkontrakten ved ansættelsen af den særlige rådgiver. Den særlige rådgiver er underlagt departementschefens ledelse og har ikke selv instruktionsbeføjelser over almindelige embedsmænd bortset fra medarbejdere, der er ansat med presse- og kommunikationsopgaver. Endelig bliver de særlige rådgivere opsagt og fritstillet i forbindelse med udskrivelsen af folketingsvalg. Rigsrevisionen skal dog tilføje, at den overvejende del af de nuværende særlige rådgivere ikke har deltaget i et kursus i offentlig forvaltning, som anbefalet i betænkningen, da der ikke har været udbudt kursus heri siden 2006.

Undersøgelsen viser, at brugen af minimalerstatning har været genstand for overvejelser i 3 ministerier, og at der har været uens praksis med hensyn til modregning af løn i fritstillingsperioden. Den uens praksis er dog ikke i modstrid med retningslinjerne.

- Antallet af særlige rådgivere kan først præcist opgøres efter anvendelsen af den første standardkontrakt ultimo 2001. I perioden 2002-2009 har der i gennemsnit pr. år været 18 kontraktansatte særlige rådgivere. I dag er der ansat én særlig rådgiver i alle ministerier bortset fra Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration og Kirkeministeriet.
- Statsministeriet har indsamlet oplysninger om de særlige rådgivere siden 2004. Oplysningerne offentliggøres på Statsministeriets hjemmeside. Da hjemmesiden ikke indeholder historiske data, har Rigsrevisionen alene kunnet kontrollere, hvorvidt de nuværende særlige rådgivere står opført på hjemmesiden. Hjemmesiden er p.t. ajour. Det påhviler de enkelte ministerier at fremsende de fornødne oplysninger om deres særlige rådgivere til Statsministeriet. Statsministeriet følger løbende op herpå.

Minimalerstatning udbetales som en erstatning for bl.a. tab af anciennitet i forbindelse med afskedigelse, funktionærens usikkerhed ved at miste sit eksistensgrundlag og ulemper ved stillings-skift.

- I undersøgelsesperioden har der været anvendt 2 standardkontrakter: den første fra slutningen af 2001 og den anden fra slutningen af 2004. Ministerierne har – bortset fra 2 undtagelser – anvendt standardkontrakterne til alle de særlige rådgivere, fra den første standardkontrakt blev udsendt ultimo 2001 til medio 2009. Statsministeriet og Finansministeriet anvender allerede den kommende standardkontrakt.
- De særlige rådgiveres løn fastsættes af ministerierne på baggrund af rådgivernes kvalifikationer og de opgaver, der skal løses. Endvidere indgår ofte oplysninger fra andre ministerier om deres særlige rådgiveres lønforhold. Der tages ved lønfastsættelsen udgangspunkt i grundlønnen efter AC-overenskomsten eller overenskomsten for journalister, hvorefter der suppleres op med ofte forholdsvis store tillæg. En gennemsnitlig månedsløn for en særlig rådgiver udgjorde medio 2009 knap 80.000 kr., svarende til en årsløn på ca. 960.000 kr. Der er forholdsvis stor spredning i lønningerne. Ud over den faste løn modtog ca. 40 % af de særlige rådgivere engangsvederlag. 2 ministerier har i 2008 udbetalt engangsvederlag begrundet i merarbejde, samtidig med at de pågældende oppebar et tillæg, som kompenserer for over-/merarbejdsbetaling. Disse engangsvederlag, som er begrundet i merarbejde, er således ikke i overensstemmelse med vilkårene i standardkontrakten.
- De særlige rådgivere er ifølge ministeriernes oplysninger alle underlagt departementschefens ledelse og har ikke selv instruktionsbeføjelser over for andre embedsmænd bortset fra medarbejdere, der er ansat med presse- og kommunikationsopgaver.
- Alle nuværende rådgivere er organisatorisk placeret i ministersekretariatene eller lignende stabsfunktion som anbefalet i betænkning nr. 1443.
- De særlige rådgivere udfører opgaver inden for presserådgivning/kommunikation, politisk-taktisk arbejde og opgaver i relation til ministerens parti. For de ministerier, der har skønnet de særlige rådgiveres tidsforbrug, gælder, at de bruger hovedparten af deres tid på opgaver for ministeren/ministeriet, og at det arbejde, de har udført for ministerens parti, relaterer sig til ministerens partiarbejde og ikke til arbejde for partiet i almindelighed. Dette er i overensstemmelse med henstillingen i betænkning nr. 1443.
- Brugen af minimalerstatning har været genstand for overvejelse i 3 ministerier. Undersøgelsen viser, at der har været forskellig praksis vedrørende udbetaling af minimalerstatning (og dermed dobbeltløn) i forbindelse med de særlige rådgiveres genindtræden i samme stilling efter folketingsvalg og i forbindelse med ministerrokader. En minimalerstatning er en ret til 3 måneders løn, når man fritstilles, uanset om man får nyt arbejde. Der skal dog, ifølge Finansministeriets opfattelse, ikke udbetales minimalerstatning, hvis den særlige rådgiver genindtræder i stillingen, da fritstillingen samtidig annulleres. Formålet er at undgå, at der udbetales dobbeltløn fra staten. Finansministeriets praksis vil blive præciseret i den kommende "Vejledning vedrørende ansættelsesforhold for særlige rådgivere".

- De særlige rådgivere blev fritstillet af ministerierne i forbindelse med udskrivelsen af folketingsvalget i 2007.

Ministerierne havde en uens praksis med hensyn til modregning af indtægt i fritstillingsperioden, efter at rådgiverne var genindtrådt i deres stilling. Rådgivere på 2001-kontrakt fik, i overensstemmelse med kontrakten, ikke modregnet indtægt i fritstillingsperioden. Særlige rådgivere ansat på 2004-kontrakt, hvor ministeriet forbeholder sig ret til modregning, havde enten arbejdet ulønnet for partierne i valgkampen, eller ministeriet havde foretaget modregning. Kun ét ministerium undlod at modregne indtægten i fritstillingsperioden efter at have foretaget en juridisk vurdering af sagen.

- Rigsrevisionen kan konstatere, at 6 særlige rådgivere har haft lønnet bibeskæftigelse af varierende omfang i 2008. Den særlige rådgivers bibeskæftigelse vil på linje med almindelige embedsmænds bibeskæftigelse kunne accepteres, såfremt det er foreneligt med varetagelsen af hovedstillingen. Denne vurdering foretages, jf. betænkning nr. 1443, af den særlige rådgivers minister i samråd med departementschefen.
- Den overvejende del af de særlige rådgivere har ikke deltaget i et kursus i offentlig forvaltning som anbefalet i betænkning nr. 1443, og som det fremgår af standardkontrakten, der blev udformet i forlængelse af betænkningen. Seneste kursus var således i 2006, og næste kursus forventes afholdt primo 2010.
- Med den påtænkte kommende vejledning og den nye standardkontrakt vil der blive skabt ens vilkår for de særlige rådgivere, også med hensyn til minimalerstatning og modregning. Ved genansættelse i samme stilling eller i en tilsvarende stilling i et andet ministerium vil der fremover ikke kunne udbetales minimalerstatning (og dermed dobbeltløn). Og der vil fremover skulle ske modregning af eventuel indtægt oppebåret i fritstillingsperioden. Rigsrevisionen skal derfor anbefale, at ministerierne anvender den nye standardkontrakt med tilhørende vejledning for alle særlige rådgivere ved førstkommende lejlighed. Hvis denne anbefaling følges, synes der ikke umiddelbart behov for nye initiativer vedrørende ministeriernes anvendelse af særlige rådgivere.

Folketinget har især de seneste år modtaget en betydelig mængde information om de særlige rådgiveres ansættelsesvilkår, herunder om deres lønforhold, deres arbejdsopgaver og generelt om brugen af dem. Dette er sket på baggrund af en række spørgsmål om de særlige rådgivere. Flere af de emner, der blev drøftet i Folketinget frem til 2004, er efterfølgende blevet afklaret med regeringens initiativer i forlængelse af betænkning nr. 1443. Bl.a. er der skabt større åbenhed om de særlige rådgiveres ansættelsesvilkår, og der er indført en ny standardkontrakt.

- Folketinget har modtaget en del information om de særlige rådgivere. Rigsrevisionen kan således konstatere, at Folketinget særligt har ønsket oplysninger om anvendelsen samt især ansættelsesvilkårene og lønforholdene mv. for de særlige rådgivere, idet der er stillet næsten 300 spørgsmål om disse emner. Endvidere er der stillet 91 spørgsmål om brugen af de særlige rådgivere, og endelig er der stillet 17 spørgsmål om personrelaterede sager.

Rigsrevisionen kan slutteligt konstatere, at en række af de emner, der er drøftet i Folketinget frem til 2004, er blevet afklaret, bl.a. med regeringens initiativer i forlængelse af betænkning nr. 1443.

II. Indledning

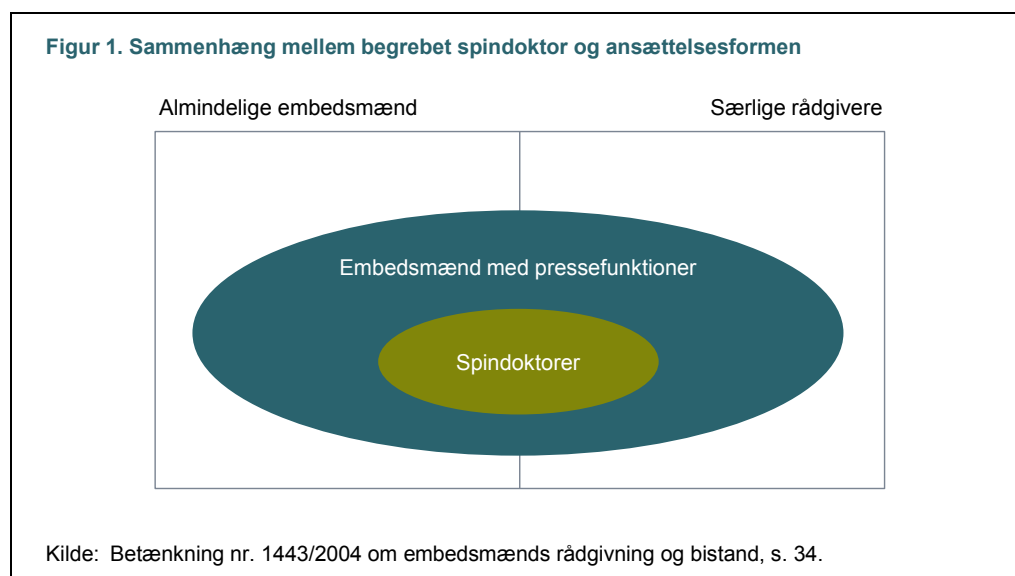
A. Baggrund

4. Siden slutningen af 1990'erne har der været fokus på ministrenes brug af særlige rådgivere. Interessen har bl.a. været rettet mod rådgivernes forhold til ministrenes parti og partiorganisation, deres aflønningsforhold samt forskellene i kravene til embedsmænd generelt og til de særlige rådgivere. Især i forbindelse med folketingsvalget i 2007 var der debat om brugen af de særlige rådgivere. Der var bl.a. kritik af, at de særlige rådgivere førte valgkamp for ministeren og ministerens parti, samtidig med at de fik løn fra ministeriet.

Særlige rådgivere adskiller sig fra almindelige embedsmænd i ministerierne ved, at deres ansættelse er knyttet til ministerens funktionsperiode, og at de ansættes i stabsfunktioner for ministeren uden beføjelse til at give instruktioner til det almindelige embedsværk uden for stabsfunktionen.

Sammenkædningen i den offentlige debat af regeringens pressebetjening og de særlige rådgivere er ofte sket under anvendelse af betegnelsen spindoktorer for regeringens pressemedarbejdere. Spindoktorbetegnelsen anvendes almindeligvis for nære politiske rådgivere med kommunikationskompetence, som gennem en intensiv kontakt med journalister søger at give en historie det rigtige "spin", dvs. den rigtige drejning set i forhold til den politiske ledelses interesser. Spindoktorbegrebet er således knyttet til en medarbejders handlinger og funktioner.

Figur 1 illustrerer, at der ikke er sammenhæng mellem begrebet spindoktor og ansættelsesformen.

Figur 1 illustrerer, at såvel almindelige embedsmænd som særlige rådgivere kan fungere som spindoktorer, mens det på tilsvarende vis naturligvis er muligt at være såvel almindelig embedsmand som særlig rådgiver uden samtidig at fungere som spindoktor. Endvidere er det illustreret, at det for begge ansættelsesformer er muligt at arbejde med pressebetjeningsopgaver, uden at dette medfører, at betegnelsen spindoktor forekommer passende. Sondringen i denne undersøgelse mellem almindelige embedsmænd og særlige rådgivere knytter sig derimod til ansættelsesformen.

5. Statsrevisorerne anmodede den 10. december 2008 Rigsrevisionen om at undersøge brugen af særlige rådgivere – såkaldte spindoktorer – herunder hvordan og i hvilket omfang regeringen på dette område har fulgt op på:

- betænkning nr. 1354/1998 om forholdet mellem minister og embedsmænd
- Justitsministeriets redegørelse nr. R 2 af 4. oktober 2001 om visse spørgsmål i forbindelse med embedsmænds rådgivning og bistand til regeringen og dens ministre

og især

- betænkning nr. 1443/2004 om embedsmænds rådgivning og bistand.

Rigsrevisionen blev bedt om bl.a. at besvare følgende spørgsmål:

- Hvor mange særlige rådgivere har skiftende regeringer haft ansat siden 1998?
- Har dette antal været i overensstemmelse med oplysningerne på Statsministeriets hjemmeside, siden man begyndte denne praksis?
- I hvilket omfang er særlige rådgivere underlagt departementschefens ledelsesansvar, og i hvilket omfang har særlige rådgivere eventuelle instruktionsbeføjelser i departementet?
- På hvilket grundlag fastsættes særlige rådgiveres aflønning, og hvad har deres aflønning typisk udgjort?
- Har rådgiverne været ansat efter en standardkontrakt for særlige rådgivere, siden den blev indført?
- Kan det bekræftes, at særlige rådgivere er blevet opsagt og fritstillet ved udskrivelse af folketingsvalg?
- Hvilken information har Folketinget modtaget om særlige rådgivere i forbindelse med forespørgselsdebatter, samråd, udvalgsspørgsmål og § 20-spørgsmål?

B. Formål, afgrænsning og metode

6. Det overordnede formål med undersøgelsen har været at undersøge, hvordan ordningen med de særlige rådgivere fungerer. Rigsrevisionen har med udgangspunkt i Statsrevisorernes spørgsmål – som for en stor dels vedkommende relaterer sig til betænkning nr. 1443 fra juni 2004 – struktureret undersøgelsen i 3 delafsnit:

- Hvordan og i hvilket omfang har regeringen fulgt op på betænkninger og redegørelse til Folketinget?
- Har ministerierne brug af særlige rådgivere fulgt anbefalinger og retningslinjer fra betænkning nr. 1443 og regeringens initiativer på området?
- Hvilken information har Folketinget modtaget om de særlige rådgivere?

7. I første del af undersøgelsen gennemgås betænkning nr. 1354, redegørelse nr. R 2 og betænkning nr. 1443 samt de initiativer, regeringen har taget for at følge op herpå. Anden del vedrører den konkrete udmøntning i ministerierne, herunder også hvorvidt der er behov for nye initiativer, og endelig er der i sidste del af undersøgelsen en kort opsummering af, hvilken information Folketinget har fået om de særlige rådgivere.

8. Undersøgelsen omhandler de særlige rådgivere. Som nævnt ovenfor er de særlige rådgivere bl.a. karakteriseret ved, at deres ansættelse er knyttet til ministerens funktionsperiode og dermed tidsbegrænset. Fastansatte embedsmænd, som måtte udføre arbejdsopgaver, der minder om de særlige rådgivers arbejdsopgaver, er kun i meget begrænset omfang medtaget i undersøgelsen.

Undersøgelsen vedrører perioden 1998 - oktober 2009. Af praktiske årsager har Rigsrevisionen dog måttet indsnævre gennemgangen af visse emner, fx spørgsmålet om oplysningerne på Statsministeriets hjemmeside, hvor det ikke har været muligt at sammenholde det faktiske antal af særlige rådgivere på et givet tidspunkt med Statsministeriet oplysninger på hjemmesiden. I stedet har Rigsrevisionen set på procedurerne, herunder de konkrete udmeldinger fra ministeriet, for at holde hjemmesiden ajour. Brugen af ansættelseskontrakt er undersøgt fra 2001, hvor den første standardkontrakt blev udsendt af Finansministeriet. Undersøgelsen af brugen af minimalerstatning og modregning i fritstillingsperioden vedrører primært seneste folketingsvalg i 2007, da dette først var aktuelt fra 2007-valget, idet der i 2004-kontrakten blev indsat et afsnit om modregning og fritstilling – og 2004-kontrakten fandt først rigtig anvendelse efter folketingsvalget i 2005. Hvad angår introduktionskurser i offentlig forvaltning, er dette tilsvarende først aktuelt efter 2004. Undersøgelsen af de særlige rådgiveres løn, organisatoriske placering mv. og deres bibeskæftigelse vedrører kun de nuværende særlige rådgivere.

9. Undersøgelsen er baseret på gennemgang af sagsmateriale fra Finansministeriet, herunder Personalestyrelsen, og Statsministeriet. Endvidere har Rigsrevisionen indhentet og gennemgået samtlige personalesager for ministeriernes særlige rådgivere siden 1998 og tillige stillet spørgsmål til samtlige ministerier om brugen af de særlige rådgivere. Særligt hvad angår spørgsmål om departementschefens ledelsesansvar i forhold til de særlige rådgivere og rådgiverens instruktionsbeføjelse, bemærkes, at det kan være vanskeligt at vurdere, da kommunikationen ofte vil foregå mundtlig og eventuelt uformelt, hvorfor det kan være svært revisionsmæssigt at efterprøve, om bestemmelserne i praksis overholdes. Rigsrevisionen har med hensyn til instruktionsbeføjelsen kontrolleret, at dette indgår som et punkt i ansættelseskontrakten, og i forbindelse med høringen tillige anmodet de respektive departementschefer om at bekræfte, at departementschefens ledelsesansvar også omfatter de særlige rådgivere.

Tilsvarende skal der gøres opmærksom på, at spørgsmålene om, hvilke typer af arbejdsopgaver de særlige rådgivere udfører, og om beskæftigelse i fritstillingsperioden bygger på ministeriernes oplysninger herom.

Endelig har Rigsrevisionen via Folketingets databaser indsamlet og gennemgået den information, som Folketinget har modtaget om de særlige rådgivere siden 1998.

Beretningen har i udkast været forelagt Finansministeriet og Statsministeriet, hvis bemærkninger er indarbejdet.

III. Regeringens initiativer vedrørende de særlige rådgivere

UNDERSØGELSENS RESULTAT

Regeringen fulgte i 2001 op på anbefalingerne i betænkning nr. 1354 fra 1998 og Justitsministeriets redegørelse nr. R 2 fra 2001 og igen i forlængelse af betænkning nr. 1443 fra 2004. Regeringen iværksatte således en række initiativer, der fulgte anbefalingerne i betænkningerne og redegørelsen.

Initiativerne indgik i statsministerens udmeldinger fra 2001 og 2004 til sine ministerkolleger. Udmeldingerne blev suppleret af cirkulæreskrivelser fra henholdsvis statsministerens og finansministerens departementschef og standardkontrakter i 2001 og 2004 til brug ved ansættelse af de særlige rådgivere.

Regeringens initiativer følger således anbefalingerne fra betænkning nr. 1443 fra 2004.

10. Rigsrevisionen har undersøgt, hvordan og i hvilket omfang regeringen, herunder Statsministeriet og Finansministeriet, har fulgt op på betænkninger og redegørelse til Folketinget om særlige rådgivere.

For at vurdere dette har Rigsrevisionen foretaget en gennemgang af betænkning nr. 1354 om forholdet mellem minister og embedsmænd, Justitsministeriets redegørelse nr. R 2 om visse spørgsmål i forbindelse med embedsmænds rådgivning og bistand til regeringen og dens ministre samt betænkning nr. 1443 om embedsmænds rådgivning og bistand, der er det seneste og mest centrale dokument. Endvidere gennemgås og vurderes, om Statsministeriets og Finansministeriets initiativer er i overensstemmelse med anbefalingerne i betænkningerne og redegørelsen.

I boks 1 vises en kronologisk oversigt over dokumenter og initiativer vedrørende de særlige rådgivere.

BOKS 1. KRONOLOGISK OVERSIGT OVER DOKUMENTER OG INITIATIVER

Dokumenter

- 1998 Betænkning nr. 1354 om forholdet mellem minister og embedsmænd.
- 2001 Justitsministeriets redegørelse nr. R 2 om visse spørgsmål i forbindelse med embedsmænds rådgivning og bistand til regeringen og dens ministre.
- 2004 Betænkning nr. 1443 om embedsmænds rådgivning og bistand.

Regeringens initiativer i forhold til betænkninger og redegørelse

- 2001 Statsministerens retningslinjer.
Instruks fra Statsministeriets departementschef.
Personalestyrelsens standardkontrakt for ansættelse af særlige rådgivere.
- 2004 Statsministerens skrivelse til ministerkolleger om opfølgning på betænkning nr. 1443.
Cirkulæreskrivelse fra Finansministeriets departementschef til samtlige departementschefer om løn- og ansættelsesvilkår, herunder ny standardkontrakt for særlige rådgivere.
- 2005 Cirkulæreskrivelse fra Finansministeriets departementschef til samtlige departementschefer om rådgivere på "gammel" kontrakt.

A. Betænkninger, forespørgselsdebatter, redegørelser og regeringsudmeldinger mv. vedrørende brugen af særlige rådgivere

Betænkning nr. 1354

11. Udvalget om forholdet mellem minister og embedsmænd (Bundgaard-Nielsen-udvalget) afgav i maj 1998 betænkning nr. 1354. Betænkningen indeholder en beskrivelse og analyse af en række spørgsmål med hensyn til forholdet mellem minister og embedsmænd, herunder en beskrivelse af nogle centrale udviklingstendenser i de senere årtier, bl.a. med hensyn til ansættelse af særlige rådgivere. I tilknytning hertil anbefales det i betænkningen, at der i det enkelte tilfælde bør være klarhed og åbenhed om ansættelse af særlige rådgivere.

Udvalget anbefalede således bl.a.:

- at særlige rådgivere alene ansættes i et ministersekretariat eller i hertil knyttede stabsfunktioner
- at særlige rådgivere ansættes tidsbegrænset og på overenskomstmæssige vilkår
- at særlige rådgivere ikke tillægges instruktionsbeføjelse i forhold til det almindelige embedsværk
- at opslagsreglerne bør følges ved ansættelse af særligere rådgivere.

Redegørelse nr. R 2

12. I forbindelse med *forespørgselsdebat F 20 den 16. januar 2001* opfordrede et flertal i Folketinget regeringen til at "præcisere grænserne for, hvad ministre bør bruge embedsværket til, så embedsmænds troværdighed ikke lider overlast" (vedtagelse nr. V 38).

Regeringens svar kom som *redegørelse nr. R 2*, der var udarbejdet af Justitsministeriet i samarbejde med en række andre ministerier. Redegørelsen indeholder en generel beskrivelse af, hvilke grænser der gælder for *det almindelige embedsværks* bistand til regeringen og dens ministre.

Betænkning nr. 1354 sonderer mellem faglig rådgivning og politisk-taktisk rådgivning. Den faglige rådgivning er primært baseret på faglige vurderinger, fx af juridisk eller økonomisk karakter, mens den politisk-taktiske rådgivning er rådgivning vedrørende ministerens relationer til Folketinget, parti, medier/offentlighed, interesseorganisationer o.l.

Det fremgår af redegørelsen, at embedsværket kan bistå i alle forhold, der vedrører ministerens funktioner som minister, dvs. ministerens funktion som regeringsmedlem og som forvaltningschef. I forbindelse med bistanden skal embedsværket holde sig inden for gældende ret (dvs. der må ikke handles i strid med lovgivningen mv.) og inden for principperne om sandhedspligt, faglighed og partipolitisk neutralitet.

Inden for disse rammer gælder overordnet, at embedsværket kan yde bistand og rådgivning om såvel faglige som politisk-taktiske aspekter.

Det fremgår af redegørelsen, at embedsværket kan bistå regeringen og dens ministre, når der skal afholdes folkeafstemning. Også i sådanne tilfælde kan embedsværket bistå regeringen og dens ministre, da det ellers "ville bryde med det grundlæggende princip om, at embedsværket – som et helt centralt led i dets arbejde – kan yde bistand og rådgivning i forbindelse med gennemførelse af regeringens lovforslag,...". Redegørelsen pointerer imidlertid, at det i forbindelse med valg og udskrivelse af valg ikke er embedsværkets opgave at bistå med at sikre, at ministre kan blive valgt til Folketinget, eller at der opnås et valgresultat, som indebærer, at den hidtidige regering kan fortsætte.

13. Redegørelsen indeholder tillige en kort omtale af *de særlige rådgivere*.

Ofte vil særlige rådgivere være beskæftiget med særlige formidlings- og rådgivningsopgaver, der *bl.a. kan omfatte forholdet til ministerens parti og politiske bagland*, og som følge af princippet om partipolitisk neutralitet kan sådanne specielle opgaver falde uden for, hvad det almindelige embedsværk kan yde bistand til.

Det fremgår af redegørelsen, at de særlige rådgivere – som det almindelige embedsværk – skal holde sig inden for gældende lovgivning i forbindelse med bistand og rådgivning til ministeren, og at også særlige rådgivere er omfattet af principperne om sandhedspligt og faglighed.

Statsministerens retningslinjer fra 2001

14. I forbindelse med regeringsskiftet i 2001 blev spørgsmålet om de særlige rådgivere behandlet på det første ministermøde.

Statsministeren udstak følgende retningslinjer på ministermødet, der efterfølgende blev rundsendt i form af en orienteringsskrivelse fra statsministerens departementschef til bl.a. ministre og øvrige departementschefer:

- Ministrene må hver ansætte højst én særlig rådgiver – typisk med henblik på informationsvirksomhed og kontakt til pressen.
- Ved ansættelse af særlige rådgivere skal man følge de retningslinjer, der er angivet i betænkning nr. 1354 om forholdet mellem minister og embedsmænd.
- Særlige rådgivere bør alene ansættes i ministersekretariatet eller i dertil knyttede stabsfunktioner.
- Særlige rådgivere bør ikke have instruktionsbeføjelser over for det faste embedsværk.
- Særlige rådgivere bør ansættes tidsbegrænset, så de fratræder sammen med den respektive minister. Særlige rådgivere ansættes i øvrigt på overenskomstmæssige vilkår.
- Opslagsregler skal følges ved ansættelse af rådgivere.
- Hvis man ønsker at ansætte særlige rådgivere meget hurtigt, kan dette ske ved midlertidige ansættelser af fx 2 måneders varighed uden opslag, indtil der er gennemført en opslagsprocedure.
- Personalestyrelsen og Statsministeriet er til rådighed med henblik på nærmere rådgivning.

Kilde: "Orientering om beslutninger mv. på regeringen Anders Fogh Rasmussens ministermøde nr. 1 i Statsministeriet tirsdag den 27. november 2001".

Det fremgår af redegørelsen, at udtrykket særlige rådgivere normalt anvendes om rådgivere, som enten er særlige i kraft af de funktioner, de varetager, eller er særlige i kraft af deres rekruttering, og at ministre i deres egenskab af ministeriets politiske chef anses at være berettiget til at ansætte sådanne særlige rådgivere. Rigsrevisionen anvender den senere definition fra betænkning nr. 1443.

15. I forlængelse af ministermødet udsendte Statsministeriets departementschef en instruks til samtlige departementschefer. Instruksen fastsatte, at ministerier, der påtænker at ansætte særlige rådgivere, skulle kontakte Personalestyrelsen med henblik på fastsættelse af ensartede vilkår. Henvendelse skulle ske inden opslag.

16. Ultimo 2001 udarbejdede Finansministeriet et paradigme til en standardkontrakt. Denne standardkontrakt fra 2001 fylder én side og indeholder oplysninger om navn, stilling, ansættelsessted, løn- og ansættelsesvilkår, bestemmelse om ophør af ansættelsen ved udnævnelse af ny minister samt for statsansatte tilbagegangsret til ordinær stilling. Standardkontrakten er optrykt som bilag 1.

Vurdering

17. I perioden 1998-2001 var der ikke udmeldt regler eller retningslinjer mv. som opfølgning på betænkning nr. 1354. Det var derfor op til det enkelte ministerium konkret at udmønte anbefalingerne i betænkning nr. 1354 ved deres ansættelse og anvendelse af særlige rådgivere.

Ultimo 2001 udstak statsministeren nogle retningslinjer for ministrenes brug af særlige rådgivere.

Rigsrevisionen har sammenholdt regeringens retningslinjer fra november 2001 med anbefalingerne i betænkning nr. 1354. Rigsrevisionen kan konstatere, at regeringen har fulgt anbefalingerne i betænkningen, idet de 4 anbefalinger om *tidsbegrænset* ansættelse i *ministersekretariat*, uden *instruktionsbeføjelser* og med brug af *stillingsopslag* alle er indeholdt i regeringens retningslinjer.

Betænkning nr. 1443

18. I januar 2003 blev der via forespørgsel nr. F 9 stillet følgende spørgsmål til statsministeren og justitsministeren: "Er den nuværende regering enig i den opfattelse af embedsmænds rådgivning og bistand til regering og ministre, som fremgik af redegørelse nr. R 2 af 4. oktober 2001, og hvordan opfatter regeringen de særlige rådgiveres bistand og rådgivning, når de optræder som presserådgivere og spindoktorer for ministre?"

Under forespørgselsdebatten rejstes bl.a. problemstillingerne om brugen af de særlige rådgivere i forhold til ministrenes partier og partiorganisation, de særlige rådgiveres aflønningsforhold i forhold til ministerens parti, om de særlige rådgivere kan deltage i udvalgsmøder og partimøder, om de kan udføre (betalt) arbejde for ministerens parti, om brugen af særlige rådgivere i forbindelse med valg og i forbindelse med folkeafstemninger samt endelig på forskellen mellem kravene til embedsmænd generelt, til særlige rådgivere samt til medierådgivere/pressemedarbejdere.

Debatten mandede ud i et forslag om at nedsætte et udvalg, som i forlængelse af betænkning nr. 1354 fra 1998 og redegørelse nr. R 2 fra den 4. oktober 2001 skulle analysere og vurdere behovet for en yderligere præcisering af reglerne for embedsmænd generelt og for embedsmænd ansat som særlige rådgivere, herunder som pressemedarbejdere. Forslaget blev enstemmigt vedtaget (vedtagelse nr. V 36).

19. Udvalget om embedsmænds rådgivning og bistand til regeringen og dens ministre fik i sit kommissorium til opgave bl.a. at vurdere følgende:

- behovet for at præcisere reglerne for de særlige rådgiveres rådgivning og bistand i lyset af de hidtidige erfaringer og det, der er anført i betænkning nr. 1354 fra 1998
- betydningen af almindelige forvaltningsretlige regler om saglighed og lighed for embedsmænds – herunder særlige rådgiveres – varetagelse af opgaver i forhold til pressen, samt om der kan være behov for at præcisere reglerne på dette område.

Ud over at behandle disse 2 punkter skulle udvalget også analysere behovet for at præcisere reglerne for det almindelige embedsværks rådgivning og bistand i forlængelse af Justitsministeriets redegørelse nr. R 2 af 4. oktober 2001. Dette aspekt behandles ikke nærmere her.

20. Udvalget om embedsmænds rådgivning og bistand til regeringen og dens ministre offentliggjorde den 7. juni 2004 betænkning nr. 1443. Udvalgets betænkning byggede bl.a. på oplysninger indhentet på baggrund af 4 spørgeskemaundersøgelser til ministre, departementschefer, de særlige rådgivere og ministersekretariatene.

Rådgivernes forhold til det øvrige embedsværk

21. Det var udvalgets vurdering, at de særlige rådgivere i 2004 i almindelighed var velintegrerede i ministerierne, og at der eksisterede relativt veldefinerede rammer for deres funktioner og samspil med det øvrige embedsværk. Det var dog samtidig udvalgets opfattelse, at der eksisterede nogen uklarhed om, hvem der havde ansvaret for de særlige rådgiveres handlinger som ansatte i ministerierne. Det varierede således mellem de særlige rådgivere, hvorvidt de betragtede sig som underlagt departementschefernes ledelsesansvar. I praksis forekom samarbejdet mellem de særlige rådgivere og departementscheferne dog at være velfungerende.

Den konkrete udmøntning af anbefalingen fra betænkning nr. 1354 om, at særlige rådgivere ikke kan tildeles instruktionsbeføjelser over for embedsmænd i linjen, forekom endvidere at variere noget mellem ministerierne. Der var således især forskel på, i hvilket omfang de særlige rådgivere havde mulighed for at anmode almindelige embedsmænd om udarbejdelse af materiale til ministeren. I relation til sagernes substantielle indhold herskede der til gengæld ikke tvivl om, at det alene var det departementale hierarki, der kunne give instruktioner, hvilket bl.a. blev afspejlet ved, at materiale til ministeren – uanset om det var udarbejdet efter anmodning fra den særlige rådgiver – almindeligvis gik til ministeren via det sædvanlige departementale system.

22. Det var udvalgets vurdering, at systemet med et begrænset antal særlige rådgivere ved siden af det almindelige embedsværk i ministerierne i almindelighed fungerede tilfredsstillende. Udvalget fandt dog, at der var tungtvejende hensyn, som talte for et yderst begrænset antal særlige rådgivere pr. minister. Det var udvalgets vurdering, at et større antal særlige rådgivere i ministerierne – specielt hvis der var tale om flere politiske rådgivere – ville kunne medføre, at de særlige rådgivere i betydelig udstrækning ville komme til at udgøre en særskilt politisk-taktisk rådgivningsenhed, som på en uhensigtsmæssig måde var afkoblet fra ministeriets faglige rådgivning og sagsbehandling.

Særlige grænser for rådgiverne

23. Udvalget lagde vægt på, at de særlige rådgivere som hidtil bør ansættes som embedsmænd på særlige vilkår i ministerierne. Dette indebærer, at de særlige rådgivere er underlagt de samme krav om lovlighed, sandhed og faglighed, som gælder for de almindelige embedsmænds virke i ministeriet. Særlige rådgivere skal således i deres rådgivning og bistand helt tilsvarende øvrige embedsmænd holde sig inden for gældende ret, overholde sandhedspligten og leve op til de faglighedskrav, som gælder på det aktuelle sagsområde, jf. i øvrigt redegørelse nr. R 2.

24. Alene kravet om partipolitisk neutralitet stiller sig anderledes for de særlige rådgivere. Visse af de grænser, der gælder for det almindelige embedsværks rådgivning og bistand til ministeren, skal derfor efter udvalgets opfattelse trækkes anderledes for de særlige rådgivere.

Udvalget fandt ikke, at særlige rådgivere på samme måde som almindelige embedsmænd bør være afskåret fra at bistå ministrene, når der er udskrevet valg til Folketinget. Baggrunden herfor er, at hensynet til genanvendelighed (dvs. at en kommende minister fra et andet parti også kan bruge rådgiveren) ikke er aktuelt for de særlige rådgivere. Udvalget fandt imid-

lertid, at de særlige rådgivere ikke bør kunne virke i ministerierne i valgkampperioden. Ud over hensynet til at sikre en "fair" balance mellem regering og opposition under valgkampe var der efter udvalgets opfattelse tillige andre forhold, der talte for, at også særlige rådgivere bør være afskåret fra at medvirke til deres ministers folketingsvalgkamp. For det første er der et hensyn til at undgå, at det almindelige embedsværk i kraft af den særlige rådgivers virke i ministeriet inddrages i politisk prægede funktioner i valgkampen. For det andet er der et hensyn til det synspunkt, at de særlige rådgivere ikke bør kunne medvirke til deres ministers valgkamp, samtidig med at de oppebærer løn som ansatte i et ministerium.

25. Det var udvalgets opfattelse, at de særlige rådgiveres ansættelsesvilkår fastsættes, så deres ansættelse (senest) ophører ved udskrivelsen af folketingsvalg. Det bør således være præciseret i fremtidige ansættelseskontrakter for særlige rådgivere, at de opsiges og fritstilles (med øjeblikkelig virkning) på dagen, hvor der udskrives valg til Folketinget. De særlige rådgiveres fratrædelse ved udskrivelsen af folketingsvalg bør ske på samme vilkår, som er aftalt at gælde ved opsigelse som følge af ministerens fratræden. Med de dagældende ansættelsesvilkår ville de særlige rådgivere kunne fortsætte i stillingen under valgkampen. Der forelå ikke på daværende tidspunkt specielle retningslinjer for grænserne for de allerede ansatte særlige rådgiveres rådgivning og bistand i forbindelse med valgkampe. Det var udvalgets opfattelse, at der burde findes en løsning, så heller ikke de daværende særlige rådgivere måtte fungere i ministerierne under en kommende valgkamp.

26. Det var udvalgets opfattelse, at der i relation til ministerens partiarbejde generelt bør gælde vide grænser for de særlige rådgiveres rådgivning og bistand, idet hovedvægten i den særlige rådgivers arbejdsopgaver dog bør være lagt på bistand til ministeren i dennes funktion som minister.

Indplacering i organisationen

27. Det var efter udvalgets opfattelse af afgørende betydning, at ansættelsen af særlige rådgivere ikke medfører, at der skabes tvivl om ledelsesforholdene i ministerierne. Udvalget anbefalede på den baggrund, at særlige rådgivere som hidtil blev ansat i ministersekretariatene eller dertil knyttede stabsfunktioner og uden instruktionsbeføjelser over for almindelige embedsmænd i linjen (dvs. embedsmænd uden for ministersekretariatet eller dertil knyttede stabsfunktioner).

Udvalget fandt endvidere, at særlige rådgivere i et vist omfang kunne tildeles et fagligt ledelsesansvar i forhold til almindelige embedsmænd, der er ansat i ministersekretariatet eller dertil knyttede stabsfunktioner til varetagelsen af opgaver inden for samme område som den særlige rådgiver.

28. Det var efter udvalgets opfattelse af afgørende betydning for de særlige rådgiveres mulighed for at fungere i ministerierne, at de enten har, eller hurtigt opnår, et vist kendskab til centraladministrationens organisering og politiske placering samt de grundlæggende regler for dens virke. Udvalget fandt, at ministerierne skulle sikre dette, fx i form af skriftligt materiale suppleret med et introduktionskursus.

Ansættelsesmæssige forhold

29. Udvalget anbefalede, at der blev udarbejdet en ny standardkontrakt, som fremover skulle anvendes ved alle ansættelser af særlige rådgivere i ministerierne. I standardkontrakten burde der henvises til, at ansættelsen sker efter de retningslinjer, der er angivet i betænkning nr. 1443.

Udvalget fandt, at den særlige rådgiver også fremover bør være særligt knyttet til ministeren i dennes funktionsperiode. Det bør således af ansættelseskontrakten fremgå, at den særlige rådgiver opsiges samtidig med ministerens fratræden fra ministeriet. Endvidere bør det som tidligere nævnt fremgå, at den særlige rådgiver opsiges ved udskrivelse af folketingsvalg.

Det var udvalgets opfattelse, at der for særlige rådgivere som udgangspunkt bør gælde samme betingelser for bibeskæftigelse, som tilfældet er for øvrige embedsmænd. De generelle regler indebærer, at embedsmænd kan have bibeskæftigelse ved siden af ansættelsen i ministeriet, for så vidt og i det omfang det er foreneligt med den samvittighedsfulde varetagelse af stillingen i ministeriet. Udvalget fandt ikke, at der er grund til indførelse af særlige tavshedsforpligtelser for særlige rådgivere, ligesom særlige rådgivere bør være underlagt samme sanktionsmuligheder som øvrige embedsmænd.

Åbenhed og gennemsigtighed

30. Det var udvalgets opfattelse, at åbenhed og gennemsigtighed i relation til ansættelsen af særlige rådgivere er af væsentlig betydning. Udvalget lagde dog vægt på, at de særlige rådgivere som embedsmænd ikke i samme grad som politikere, der bestrider folkevalgte embeder, kan betragtes som offentlige personer. Udvalget anbefalede derfor, at regeringen offentliggør en opdateret oversigt over embedsmænd ansat som særlige rådgivere i ministerierne, fx på Statsministeriets hjemmeside. Oversigten bør indeholde oplysninger om de særlige rådgiveres navne, ansættelsessted og arbejdsfunktioner samt oplysninger om relevant uddannelses- og beskæftigelsesmæssig baggrund.

Rigsrevisionen har sammenfattet udvalgets konkrete anbefalinger og henstillinger i boks 2.

BOKS 2. SAMMENFATNING AF UDVALGETS KONKRETE ANBEFALINGER OG HENSTILLINGER

- Udvalget anbefalede, at antallet af særlige rådgivere pr. minister ikke bør overstige 2-3.
- Udvalget anbefalede, at særlige rådgivere som hidtil ansættes i ministersekretariaterne eller dertil knyttede stabsfunktioner og uden instruktionsbeføjelser over for almindelige embedsmænd i linjen, jf. betænkning nr. 1354.
- Udvalget fandt, at det ledelsesansvar for ministeriets ansatte, som almindeligvis ligger hos departementscheferne, også bør omfatte de særlige rådgivere.
- Det er af afgørende betydning, at de særlige rådgivere har eller hurtigt opnår et vist kendskab til centraladministrationens organisering og politiske placering samt de grundlæggende regler for dens virke. Udvalget fandt, at ministerierne skal sikre dette, fx i form af skriftligt materiale suppleret med et introduktionskursus.
- Det var udvalgets opfattelse, at de særlige rådgiveres ansættelse (senest) ophører ved udskrivelsen af folketingsvalg. Dette bør præciseres i fremtidige ansættelseskontrakter. Heller ikke nuværende rådgivere (2004) bør fungere i ministerierne under en kommende valgkamp.
- Udvalget anbefalede, at der udarbejdes en ny standardkontrakt – ansættelse skal knyttes til ministerens funktionsperiode, og der skal være 6 måneders opsigelse.
- Udvalget anbefalede, at regeringen offentliggør en opdateret oversigt over embedsmænd ansat som særlige rådgivere i ministerierne, fx på Statsministeriets hjemmeside.

B. Konkrete initiativer fra regeringen, Statsministeriet og Finansministeriet i forlængelse af anbefalingerne i betænkning nr. 1443

31. Statsministeriet udsendte den 26. juni 2004 en pressemeddelelse vedrørende de særlige rådgivere og betænkningen herom. Regeringen tog udvalgets betænkning til efterretning i sin helhed og ville tage initiativ til, at den nødvendige opfølgning straks blev sat i værk.

Regeringens initiativer

32. Statsministeren sendte den 1. juli 2004 til sine ministerkolleger en sammenfatning af betænkningens anbefalinger samt de initiativer, som regeringen ville iværksætte:

- Antallet af særlige rådgivere er én, typisk med henblik på bistand på presseområdet.
- Der skal udarbejdes en ny standardkontrakt, som bør anvendes af ministerierne, dog således at nuværende rådgivere fortsætter på den oprindelige kontrakt.
- Fremtidige rådgivere opsiges og fritstilles under valgkampe på samme vilkår som nugældende regler, dvs. med 6 måneders varsel.
- Nuværende rådgivere fritages i valgkampperioder for arbejdet og forlader deres arbejdsplads og må ikke have adgang til ministeriets netværk mv. Der er ingen begrænsninger i, hvad de pågældende kan beskæftige sig med i valgkampperioden som privatpersoner, herunder deltage i politiske aktiviteter.
- Regeringen vil for de særlige rådgivere indføre et introduktionsforløb til centraladministrationen, herunder ministeriernes organisation og arbejdsformer.
- Der skal være større åbenhed om de særlige rådgivere, hvilket sker via Statsministeriets hjemmeside.
- Regler for pressebetjening skal indarbejdes i ministeriernes arbejdsgange.

Finansministeriets initiativer

33. Finansministeriets departementschef udsendte den 10. december 2004 en cirkulæreskrivelse til samtlige departementschefer om løn- og ansættelsesvilkår for de særlige rådgivere. Skrivelsen var vedlagt en ny standardkontrakt for ansættelsen af de særlige rådgivere, der er tilpasset anbefalingerne i betænkning nr. 1443.

Det fremgik af cirkulæreskrivelsen, at ministeriet kunne vælge at annullere opsigelsen og lade rådgiveren genindtræde i sin stilling uden opslag, hvis regeringen fortsatte efter et valg. Såfremt dette sker, bortfalder den hidtidige løn i fritstillingsperioden, så der ikke i en periode kan oppebæres dobbelt løn i samme stilling.

For så vidt angår nuværende ansatte rådgivere skal disse fritages for arbejde under en valgkamp, og der er ikke begrænsninger i, hvad de pågældende kan beskæftige sig med i den periode, de er fritaget fra arbejde.

Det fremgik af skrivelsen, at der siden oktober 2004 var sket offentliggørelse på Statsministeriets hjemmeside af oplysninger om navn, arbejdsfunktioner samt relevant uddannelse og beskæftigelsesmæssig baggrund.

34. Kontrakten fra 2004 indeholdt i forhold til kontrakten fra 2001 oplysninger om tavshedspligt, introduktionskurser, offentliggørelse af oplysninger på Statsministeriets hjemmeside, pensionsbidrag, arbejdstid, ferie, mere udførlige oplysninger om ansættelsens ophør – også ved udskrivelse af valg – samt øvrige vilkår for ansættelsesforholdet. Standardkontrakten vedlægges som bilag 2.

35. Finansministeriets departementschef udsendte den 18. februar 2005 supplerende oplysninger vedrørende ansættelseskontrakter for særlige rådgivere ansat på standardkontrakten fra 2001, hvor der ikke havde været ministerskifte efter valget. Disse særlige rådgivere kunne fortsætte på de hidtidige ansættelsesvilkår, og anbefalingen var, at ministerierne ikke iværksatte genforhandlinger af kontrakten.

Hvis der derimod er udnævnt en ny minister, bør en fortsat ansættelse af den særlige rådgiver ske i overensstemmelse med den nye standardkontrakt. Tilsvarende gælder, hvis rådgiveren fortsætter for ministeren, men i et andet ministerium.

Vurdering

36. Anbefalingerne i betænkning nr. 1443 er iværksat af regeringen i form af en ny standardkontrakt og et introduktionsforløb for nye særlige rådgivere samt gennem større åbenhed om de særlige rådgiveres ansættelsesvilkår. Regeringens implementering af anbefalingerne fra betænkning nr. 1443 skete i form af statsministerens sammenfatning af udvalgets anbefalinger til sine ministerkolleger, mens ændringer til løn- og ansættelsesvilkår skete i form af cirkulæreskrivelser fra Finansministeriets departementschef til øvrige departementschefer.

IV. Ministeriernes brug af de særlige rådgivere

Minimalerstatning

udbetales som en erstatning for bl.a. tab af anciennitet i forbindelse med afskedigelse, funktionærens usikkerhed ved at miste sit eksistensgrundlag og ulemper ved stillings-skift.

UNDERSØGELSENS RESULTATER

Ministeriernes brug af de særlige rådgivere følger regeringens initiativer og dermed også anbefalingerne i betænkning nr. 1443. Ministerierne anvender således standardkontrakten ved ansættelsen af den særlige rådgiver. Den særlige rådgiver er underlagt departementschefens ledelse og har ikke selv instruktionsbeføjelser over almindelige embedsmænd bortset fra medarbejdere, der er ansat med presse- og kommunikationsopgaver. Endelig bliver de særlige rådgivere opsagt og fritstillet i forbindelse med udskrivelsen af folketingsvalg. Rigsrevisionen skal dog tilføje, at den overvejende del af de nuværende særlige rådgivere ikke har deltaget i et kursus i offentlig forvaltning, som anbefalet i betænkningen, da der ikke har været udbudt kursus heri siden 2006.

Undersøgelsen viser, at brugen af minimalerstatning har været genstand for overvejelser i 3 ministerier, og at der har været uens praksis med hensyn til modregning af løn i fritstillingsperioden. Den uens praksis er dog ikke i modstrid med retningslinjerne.

37. Rigsrevisionen har undersøgt, om ministeriernes konkrete brug af de særlige rådgivere følger anbefalingerne i betænkning nr. 1443 samt regler, retningslinjer og vejledninger udarbejdet af regeringen. Endelig er der en vurdering af, om der er behov for nye initiativer vedrørende brugen af særlige rådgivere.

Boks 3 viser, i hvilke afsnit Rigsrevisionen behandler de forskellige emner vedrørende ministeriernes brug af de særlige rådgivere.

BOKS 3. GENNEMGANG AF EMNER VEDRØRENDE MINISTERIERNES BRUG AF DE SÆRLIGE RÅDGIVERE

- A. Antallet af særlige rådgivere i perioden 1998-2009 og brugen af standardkontrakt.
- B. Aflønningen af de særlige rådgivere – lønniveau og lønfastsættelse mv.
- C. De særlige rådgiveres organisatoriske placering, arbejdsområder og instruktionsbeføjelser samt ledelsesansvaret for den særlige rådgiver.
- D. Minimalerstatning.
- E. Beskæftigelse i fritstillingsperioden for ministerens parti og modregning af lønindtægt.
- F. Bibeskæftigelse samtidig med ansættelsen som særlig rådgiver.
- G. Introduktionskursus for de særlige rådgivere.

A. Antallet af særlige rådgivere i perioden 1998-2009 og brugen af standardkontrakt

38. Rigsrevisionen har anmodet ministerierne om at oplyse antallet af særlige rådgivere, der har været ansat siden 1998. Ministeriernes oplysninger er sammenfattet i tabel 1. Pr. oktober 2009 er der i alt ansat 17 særlige rådgivere i ministerierne. Kun Kirkeministeriet og Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration har ikke p.t. ansat en særlig rådgiver. I perioden 1998 - oktober 2009 har der i alt i staten været ansat 61 særlige rådgivere. Først fra 2001 blev det obligatorisk at anvende en særlig ansættelseskontrakt, og fra det tidspunkt kan det konstateres, hvem der faktisk var ansat som særlige rådgivere. Før 2001 var særlige rådgivere således ansat på almindelige ansættelsesvilkår. En nøjagtig opgørelse af de særlige rådgivere er derfor først mulig efter 2001.

Tabel 1. Særlige rådgivere pr. år siden 1998 (Antal)

1998 (valg i februar)	1999	2000	2001 (valg i oktober)	2002	2003	2004	2005 (valg i januar)	2006	2007 (valg i oktober)	2008	1. halvår 2009
4	5	7	16	17	16	16	18	17	22	18	20

Note: I oktober 2009 er der ansat 17 særlige rådgivere, og tabellens antal på 20 dækker over alle de rådgivere, der har været ansat i 2009. Bemærk i øvrigt, at antallet af særlige rådgivere i perioden 1998-2001 er usikkert, da de særlige rådgivere ikke på daværende tidspunkt var ansat på en særlig kontrakt, hvorfor de vanskeligt lader sig identificere efterfølgende.

Kilde: Oplysninger fra ministerierne.

39. Tabel 1 viser, at der har været en stigning i ansættelsen af særlige rådgivere, særligt fra 2000 til 2001, hvorefter antallet nogenlunde har stabiliseret sig. Der skal dog tages det forbehold, at en del af stigningen efter 2001 kan afspejle indførelsen af den obligatoriske ansættelseskontrakt, idet særlige rådgivere ansat før 2001 kan være vanskelige at afgrænse i forhold til øvrige ansatte embedsmænd. I perioden 2002-2009 var der i gennemsnit pr. år ca. 18 særlige rådgivere i staten. Det skal bemærkes, at ministerierne kan have – og ofte har – fastansatte embedsmænd ud over den særlige rådgiver, der har presse- og kommunikationsrelaterede opgaver.

40. Almindeligvis er der ansat én særlig rådgiver pr. ministerium. Antallet af særlige rådgivere for de enkelte år dækker over, at der i nogle tilfælde er et mindre overlap i en periode mellem en særlig rådgivers fratræden til en anden særlig rådgivers tiltræden. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri havde et større overlap, idet ministeriet havde 2 særlige rådgivere ansat i en periode på 7 måneder i 2007 på grund af ministeriesammenlægninger. I Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse og i Statsministeriet var der i forbindelse med regeringsskifte overlap i perioden 2001-2002 på ½ år.

41. Statsministeriet har siden 2004 offentliggjort oplysninger om de særlige rådgivere på ministeriets hjemmeside. Ifølge regeringens initiativer i forlængelse af betænkning nr. 1443 om åbenhed om de særlige rådgivere fra juli 2004 påhviler det ministerierne at fremsende de nødvendige oplysninger om de særlige rådgivere til Statsministeriet. Statsministeriet har derudover oplyst og dokumenteret, at dets ministersekretariat ca. én gang årligt udsender en skrivelse til ministerierne for at gøre opmærksom på dette. Endvidere er Statsministeriet i løbende dialog med ministerierne om ajourføring af oversigten, fx hvis Statsministeriet via pressen erfarer, at et ministerium har ansat en ny særlig rådgiver.

42. Rigsrevisionen har gennemgået samtlige særlige rådgiveres personalesager siden 2001 med henblik på at undersøge, om ministerierne har anvendt standardkontrakterne fra henholdsvis 2001 og 2004. Gennemgangen har vist, at bortset fra 2 undtagelser har ministerierne anvendt standardkontrakterne til alle de særlige rådgivere, fra den første standardkontrakt blev udsendt ultimo 2001 til medio 2009. I ét ministerium var den særlige rådgiver i en kort periode fra november 2004 til juli 2005 ansat på en kontrakt med forlænget opsigelsesvarsel, og i et andet ministerium var en særlig rådgiver i perioden juni 2002 - juli 2003 ikke ansat på en standardkontrakt. Siden 2005 har ministerierne udelukkende anvendt standardkontrakterne. Statsministeriet og Finansministeriet anvendte i forbindelse med regeringsrokaden i foråret 2009 allerede den kommende standardkontrakt, jf. nedenfor i afsnit H.

Vurdering

43. Antallet af særlige rådgivere kan først præcist opgøres efter anvendelsen af den første standardkontrakt ultimo 2001. I perioden 2002-2009 har der i gennemsnit pr. år været 18 kontraktansatte særlige rådgivere. I dag er der ansat én særlig rådgiver i alle ministerier bortset fra Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration og Kirkeministeriet.

44. Statsministeriet har indsamlet oplysninger om de særlige rådgivere siden 2004. Oplysningerne offentliggøres på Statsministeriets hjemmeside. Da hjemmesiden ikke indeholder historiske data, har Rigsrevisionen alene kunnet kontrollere, hvorvidt de nuværende særlige rådgivere står opført på hjemmesiden. Hjemmesiden er p.t. ajour. Det påhviler de enkelte ministerier at fremsende de fornødne oplysninger om deres særlige rådgivere til Statsministeriet. Statsministeriet følger løbende op herpå.

45. I undersøgelsesperioden har der været anvendt 2 standardkontrakter: den første fra slutningen af 2001 og den anden fra slutningen af 2004. Ministerierne har – bortset fra 2 undtagelser – anvendt standardkontrakterne til alle de særlige rådgivere, fra den første standardkontrakt blev udsendt ultimo 2001 til medio 2009. Statsministeriet og Finansministeriet anvender allerede den kommende standardkontrakt.

B. Aflønningen af de særlige rådgivere – lønniveau og lønfastsættelse mv.

Lønniveauet og grundlaget for ministeriernes fastsættelse heraf

46. Lønnen til de særlige rådgivere er fastsat i overenskomst og på baggrund af de konkrete lønaftaler med ministerierne om tillæg mv. Udgangspunktet for tillæg er principperne i standardkontrakten for særlige rådgivere, hvor der er mulighed for et kvalifikationstillæg og et funktionstillæg, der erstatter betaling for eventuelt merarbejde.

47. Tabel 2 viser en oversigt over de nuværende særlige rådgivere i ministerierne med angivelse af månedslønnen medio 2009 og med lønnen opdelt i fast løn og tillæg. Endvidere indgår pensionstillæg og eventuelt det senest udbetalte engangsvederlag.

**Tabel 2. Månedsløn til særlige rådgivere medio 2009
(1.000 kr.)**

Ministerium	Grundløn AC/journalist	Tillæg (kvalifikation og funktion)	Pension	Samlet månedsløn	Engangs- vederlag
1	41.882	47.572	15.297	104.751	40.000 (2009)
2	25.943	51.748	13.984	91.675	90.000 (2009)
3	26.708	50.422	13.885	91.026	10.500 (2009)
4	26.708	50.428	13.885	91.021	
5	39.766	37.843	13.271	90.880	
6	26.708	49.773	13.767	90.248	
7	39.766	28.006	11.589	79.361	
8	39.766	27.113	11.504	78.383	
9	26.708	39.518	11.921	78.147	65.000 (2008)
10	26.708	38.015	11.650	76.373	30.000 (2008)
11	39.766	23.201	10.767	73.734	50.000 (2009)
12	39.766	22.551	10.656	72.973	
13	39.766	23.292	7.760	70.818	40.000 (2008)
14	41.882	18.127	10.261	70.270	
15	26.708	32.087	10.583	69.378	
16	28.477	28.146	9.361	65.984	
17	39.766	12.339	8.910	61.015	
Gennemsnit	33.929	34.128	11.709	79.767	

Note: Ministerierne er anonymiseret efter anmodning fra Finansministeriet og Statsministeriet. Rigsrevisionen skal dog bemærke, at lønoplysninger specificeret på ansættelsessted er tilgæet Folketinget i forlængelse af en del spørgsmål om de særlige rådgiveres lønforhold.

Kilde: Løndata fra Statens Lønssystem (SLS). Alle tal vedrører juni 2009 bortset fra 2 ministerier, hvor tallene er fra juli/august 2009.

48. Tabel 2 viser, at de særlige rådgivere aflønnes noget forskelligt. Rådgiveren i ministerium 1 har en samlet månedsløn på ca. 105.000 kr. inkl. pension, mens den særlige rådgiver i ministerium 17 tjener ca. 61.000 kr. om måneden. Den samlede gennemsnitsløn er på knap 80.000 kr. pr. måned, svarende til en årsløn på ca. 960.000 kr. Tabel 2 viser endvidere, at anvendelsen af supplerende løn i form af engangsvederlag anvendes forskelligt i de enkelte ministerier, idet 40 % af de særlige rådgivere tillige har fået engangsvederlag.

49. Ifølge standardkontrakten ansættes de særlige rådgivere som overenskomstansatte med grundløn efter AC-overenskomsten eller overenskomsten for journalister. Herudover ydes der et kvalifikationstillæg og et funktionstillæg. Funktionstillægget dækker eventuelt merarbejde i forbindelse med varetagelse af stillingen. De enkelte rådgivere er aflønnet med forskellige grundlønninger, afhængigt af hvorvidt de indplaceres som fx specialkonsulent eller chefkonsulent efter AC-overenskomsten eller efter overenskomsten for journalister. I alle tilfælde er der tale om betydelige kvalifikations- og funktionstillæg, der i flere tilfælde er større end grundlønnen, særligt for ansatte efter overenskomsten for journalister, hvor der ikke er mulighed for at opnå en grundløn af samme størrelse som efter AC-overenskomsten.

50. Rigsrevisionen har i august 2009 bedt de enkelte ministerier oplyse, hvordan ministerierne fastsætter lønniveauet for de særlige rådgivere. Det bemærkes i den forbindelse, at Finansministeriets Personalestyrelse ikke har udarbejdet en vejledning for lønfastsættelsen

af de særlige rådgivere, men alene i standardkontrakten har omtalt, hvilke lønredskaber (overenskomstgrundlag og øvrige vilkår for ansættelsen) der kan anvendes. Selve fastsættelsen af lønniveauet ligger derfor hos de enkelte ministerier. I tabel 3 vises ministeriernes begrundelser for fastsættelse af det konkrete lønniveau for den særlige rådgiver.

Tabel 3. Ministeriernes begrundelser for fastsættelse af de særlige rådgiveres løn (Antal)

Den særlige rådgivers kvalifikationer	Sammenligning med rådgivere i andre ministerier	Arbejdets særlige karakter
12	8	6

Kilde: Besvarelser fra de 17 ministerier, der p.t. har en særlig rådgiver.

Rigsrevisionens undersøgelse viser, at lønfastsættelsen primært baserer sig på den særlige rådgivers kvalifikationer. Halvdelen af ministerierne har endvidere skævet til andre rådgiveres løn, og ca. 1/3 af ministerierne har anvendt arbejdets særlige karakter som begrundelse for lønniveauet. Det skal bemærkes, at nogle ministerier har anført flere begrundelser for fastsættelsen af den enkelte rådgivers lønniveau.

51. Ifølge 2004-standardkontrakten for særlige rådgivere, pkt. 4, er det muligt at yde den særlige rådgiver et funktionstillæg, der dækker eventuelt merarbejde i forbindelse med varetagelse af stillingen. Såfremt den enkelte særlige rådgiver oppebærer et sådant tillæg, forudsættes det, at der ikke sker særskilt honorering af merarbejde.

Rigsrevisionen har i august 2009 bedt ministerierne oplyse, hvorvidt der i 2008 er udbetalt engangsvederlag begrundet i merarbejde, samtidig med at der er udbetalt funktionstillæg. Rigsrevisionens undersøgelse viser, at der – bortset fra 2 tilfælde – ikke er udbetalt engangsvederlag begrundet i merarbejde. 2 ministerier har hver en enkelt gang udbetalt engangsvederlag begrundet i merarbejde, uanset at de pågældende oppebar et tillæg, der netop kompenserede for over-/merarbejdsbetaling.

52. Ud over den almindelige løn kan statsansatte få forskellige godtgørelser for udgifter i tjenesten fra en arbejdsgiver (arbejdsredskaber med karakter af personalegoder). Rigsrevisionens undersøgelse viser, at alle særlige rådgivere får godtgjort udgifter til aviser, mobiltelefon og hjemmearbejdsplads/internet i lighed med andre statsansatte, typisk i chefstillinger. Nogle særlige rådgivere har endvidere adgang til betalingskort, taxaboner og repræsentationskonti. I visse tilfælde bliver efteruddannelse også brugt til at belønne de særlige rådgivere.

Vurdering

53. De særlige rådgiveres løn fastsættes af ministerierne på baggrund af rådgivernes kvalifikationer og de opgaver, der skal løses. Endvidere indgår ofte oplysninger fra andre ministerier om deres særlige rådgiveres lønforhold. Der tages ved lønfastsættelsen udgangspunkt i grundlønnen efter AC-overenskomsten eller overenskomsten for journalister, hvorefter der suppleres op med ofte forholdsvis store tillæg. En gennemsnitlig månedsløn for en særlig rådgiver udgjorde medio 2009 knap 80.000 kr., svarende til en årsløn på ca. 960.000 kr. Der er forholdsvis stor spredning i lønningerne. Ud over den faste løn modtog ca. 40 % af de særlige rådgivere engangsvederlag. 2 ministerier har i 2008 udbetalt engangsvederlag begrundet i merarbejde, samtidig med at de pågældende oppebar et tillæg, som kompenserer for over-/merarbejdsbetaling. Disse engangsvederlag, som er begrundet i merarbejde, er således ikke i overensstemmelse med vilkårene i standardkontrakten.

C. De særlige rådgiveres organisatoriske placering, arbejdsområder og instruktionsbeføjelser samt ledelsesansvaret for den særlige rådgiver

Instruktionsbeføjelse, ledelsesansvar og organisatorisk placering

54. Udvalget bag betænkning nr. 1443 konstaterede i 2004, at der var forskellige opfattelser af, om de særlige rådgivere kunne tildeles instruktionsbeføjelser over for embedsmænd i linjen, og om den særlige rådgiver var underlagt departementschefens ledelsesansvar. Udvalget anbefalede:

- at særlige rådgivere som hidtil ansættes i ministersekretariatene eller dertil knyttede stabsfunktioner og uden instruktionsbeføjelser over for almindelige embedsmænd i linjen
- at det ledelsesansvar for ministeriets ansatte, som almindeligvis ligger hos departementschefen, også bør omfatte de særlige rådgivere.

Det følger af almindelige principper om ledelsesret og instruktionsbeføjelse, at den overordnede kan give ordrer til underordnede medarbejdere. Instruktionsbeføjelsen betyder, at den ansatte skal følge en tjenstlig ordre (lydighedspligten).

Af standardkontrakten fra 2004 fremgår det, at stillingen som særlig rådgiver er knyttet til ministersekretariatet og dertil knyttede stabsfunktioner, og at der ikke er knyttet instruktionsbeføjelser over for almindelige embedsmænd i linjen.

55. Rigsrevisionen har i 2009 bedt ministerierne oplyse, hvorvidt de særlige rådgivere har instruktionsbeføjelser over for almindelige embedsmænd, og i givet fald hvilke embedsmænd. Rigsrevisionen har desuden undersøgt, hvorvidt departementschefen har ledelsesansvar over for de særlige rådgivere.

56. Ministerierne har oplyst, at departementscheferne har ledelsesansvaret over for de særlige rådgivere, og at de særlige rådgivere ikke har instruktionsbeføjelser over for andre medarbejdere bortset fra medarbejdere, der sammen med den særlige rådgiver arbejder med presse- og kommunikationsopgaver. Rigsrevisionens gennemgang af de særlige rådgiveres ansættelseskontrakter har endvidere vist, at alle nuværende rådgivere er ansat i ministersekretariatene eller lignende stabsfunktion.

De særlige rådgiveres arbejdsområder

57. Det fremgår af betænkning nr. 1443, at de særlige rådgivere udfører opgaver inden for presserådgivning/kommunikation, politisk-taktisk arbejde og opgaver i relation til ministerens parti. Det var udvalgets opfattelse:

- at der i relation til ministerens partiarbejde generelt bør gælde vide grænser for de særlige rådgiveres rådgivning og bistand, idet hovedvægten i den særlige rådgivers arbejdsopgaver dog bør være lagt på bistand til ministeren i dennes funktion som minister.

58. Rigsrevisionen har med udgangspunkt i opdelingen i betænkning nr. 1443 undersøgt, hvilke opgaver den særlige rådgiver udfører, herunder hvor meget tid den enkelte rådgiver anvender til opgaver i relation til ministerens parti og dermed ikke vedrører en "sag i ministeriet".

Ministerierne er i den forbindelse blevet bedt om at skønne den procentmæssige fordeling på kategorierne presserådgivning/kommunikation, politisk-taktiske opgaver og opgaver i relation til ministerens parti.

Undersøgelsen viser, at det dels er vanskeligt for de fleste ministerier at opgøre eller skønne tidsforbruget på de 3 typer, da der generelt ikke tidsregistreres på opgaverne, dels at der er store forskelle mellem de opgavetyper, de særlige rådgivere udfører i de enkelte ministerier, samt det tidsforbrug, der anvendes til opgaverne. Af de ministerier, der har skønnet over den særlige rådgivers tidsforbrug, fremgår det, at tidsforbruget på opgaver udført i relation til ministerens parti svinger mellem 0 og 25 %. For alle de ministerier, der har oplyst tidsforbruget for den særlige rådgivers arbejdsopgaver, er hovedvægten af arbejdsopgaverne således på andre opgaver end partimæssige opgaver. Dette er i overensstemmelse med udvalgets henstilling, jf. betænkning nr. 1443.

De 2 ministerier, som skønnede, at henholdsvis 20 % og 25 % af den særlige rådgivers tidsforbrug blev brugt på opgaver i relation til ministerens parti, har efterfølgende understreget, at arbejdet alene relaterer sig til ministerens partiarbejde og ikke til arbejde for ministerens parti i almindelighed.

59. Finansministeriet har efterfølgende oplyst, at det i den kommende vejledning fra ministeriet ("Vejledning vedrørende ansættelsesforhold for særlige rådgivere") vil blive præciseret, hvad "partiarbejde" omfatter.

Vurdering

60. De særlige rådgivere er ifølge ministeriernes oplysninger alle underlagt departementschefens ledelse og har ikke selv instruktionsbeføjelser over for andre embedsmænd bortset fra medarbejdere, der er ansat med presse- og kommunikationsopgaver.

61. Alle nuværende rådgivere er organisatorisk placeret i ministersekretariaterne eller lignende stabsfunktion som anbefalet i betænkning nr. 1443.

62. De særlige rådgivere udfører opgaver inden for presserådgivning/kommunikation, politisk-taktisk arbejde og opgaver i relation til ministerens parti. For de ministerier, der har skønnet de særlige rådgiveres tidsforbrug, gælder, at de bruger hovedparten af deres tid på opgaver for ministeren/ministeriet, og at det arbejde, de har udført for ministerens parti, relaterer sig til ministerens partiarbejde og ikke til arbejde for partiet i almindelighed. Dette er i overensstemmelse med henstillingen i betænkning nr. 1443.

D. Minimalerstatning

63. Ifølge standardkontrakten fra 2004 vil en særlig rådgivers ansættelsesforhold ophøre ved udskrivelse af valg eller ved udnævnelse af en ny minister med 6 måneders varsel. Såfremt den særlige rådgiver tager andet arbejde i opsigelsesperioden, fremgår det af standardkontrakten, at det enkelte ministerium kan forbeholde sig ret til modregning, dog således at den enkelte rådgiver altid er berettiget til løn i 3 måneder, jf. princippet i funktionærlovens § 3 – den såkaldte minimalerstatning.

64. Ifølge Finansministeriet kan minimalerstatningen normalt bl.a. forklares med, at den indeholder erstatning for funktionærens usikkerhed ved at miste sit eksistensgrundlag og ulemper ved stillingsskift.

Rigsrevisionens undersøgelse har vist, at der i forbindelse med folketingsvalget i 2007 var forskellig praksis i ministerierne med hensyn til udbetaling af minimalerstatning. Forskelligheden bestod i, om der skal ske udbetaling af minimalerstatning, når den pågældende særlige rådgiver efter valgperioden genindtræder i samme eller i en tilsvarende stilling ved fx at følge ministeren over i et nyt ministerium. Rigsrevisionens undersøgelse har vist, at der i et enkelt tilfælde er sket udbetaling af minimalerstatning, mens der i et andet tilfælde er givet afslag herpå, jf. boks 4.

Hvis du som funktionær har et opsigelsesvarsel på mere end 3 måneder, har du altid ret til mindst 3 måneders fuld løn, hvis du opsiges, uanset nyt arbejde. Det kaldes minimalerstatningsreglen.

BOKS 4. EKSEMPEL PÅ UDBETALT MINIMALERSTATNING OG EKSEMPEL PÅ AFSLAG

Den særlige rådgiver i et ministerium fulgte i 2007 ministeren til en ny stilling som minister i et andet ministerium. I den forbindelse blev der udbetalt en minimalerstatning fra det første ministerium, samtidig med at den pågældende oppebar løn som særlig rådgiver fra det andet ministerium. Der var derfor tale om dobbelt lønudbetaling.

Spørgsmålet om minimalerstatning blev endvidere rejst af en særlig rådgiver i et ministerium, da ministeriet tilkendegav, at man ville modregne en eventuel løn i fritstillingsperioden. Den særlige rådgiver ønskede afklaret, om han ville have krav på minimalerstatning. Finansministeriet, der blev hørt i sagen, fandt ikke i den konkrete sag, at dette var i overensstemmelse med reglerne, når der ikke var sket ministerskifte, og den pågældende var genindtrådt i den samme stilling. Det blev således ikke aktuelt at udbetale minimalerstatning.

65. Finansministeriet har oplyst, at ministeriets praksis er således, at de særlige rådgivere genindtræder i stillingen, ved at fritstillingen annulleres. Der skal i denne forbindelse efter Finansministeriets opfattelse ikke udbetales minimalerstatning. Konstruktionen har til formål at undgå, at der udbetales dobbeltløn fra staten til de særlige rådgivere, som genindtræder i deres stilling. Reglerne vedrørende minimalerstatning vil blive præciseret i overensstemmelse hermed i den kommende vejledning vedrørende ansættelsesforhold for særlige rådgivere.

66. Rigsrevisionens undersøgelse har endvidere vist, at spørgsmålet om minimalerstatning også har været rejst i forbindelse med ministerrokader, hvor de pågældende rådgivere selv har sagt deres stilling op og i den forbindelse givet afkald på minimalerstatning, jf. boks 5.

BOKS 5. EKSEMPLER PÅ, AT DE SÆRLIGE RÅDGIVERE SELV HAR GIVET AFKALD PÅ MINIMALERSTATNING

I forbindelse med ministerrokaden i 2008 var spørgsmålet aktuelt for 2 særlige rådgivere, der skulle følge ministrene til hver deres "nye" ministerium. Ingen af de særlige rådgivere ønskede at få udbetalt minimalerstatning, og begge opsagde deres stillinger i forbindelse med, at ansættelserne i de nye ministerier faldt på plads.

Samme procedure har gjort sig gældende i 2 andre tilfælde.

Rigsrevisionens undersøgelse viser således, at ministerierne i 2008 og 2009 har løst spørgsmålet om minimalerstatning ved ministerskifte ved, at de enkelte rådgivere selv opsiger deres stillinger og dermed afskærer sig fra minimalerstatning.

Vurdering

67. Brugen af minimalerstatning har været genstand for overvejelse i 3 ministerier. Undersøgelsen viser, at der har været forskellig praksis vedrørende udbetaling af minimalerstatning (og dermed dobbeltløn) i forbindelse med de særlige rådgiveres genindtræden i samme stilling efter folketingsvalg og i forbindelse med ministerrokader. En minimalerstatning er en ret til 3 måneders løn, når man fritstilles, uanset om man får nyt arbejde. Der skal dog, ifølge Finansministeriets opfattelse, ikke udbetales minimalerstatning, hvis den særlige rådgiver genindtræder i stillingen, da fritstillingen samtidig annulleres. Formålet er at undgå, at der udbetales dobbeltløn fra staten. Finansministeriets praksis vil blive præciseret i den kommende "Vejledning vedrørende ansættelsesforhold for særlige rådgivere".

E. Beskæftigelse i fritstillingsperioden for ministerens parti og modregning af lønindtægt

Fritstilling i forbindelse med folketingsvalg samt arbejde i fritstillingsperioden

68. Ifølge standardkontrakten fra 2004 ophører ansættelsen for den særlige rådgiver ved udskrivelse af valg eller ved udnævnelse af ny minister (fritstilling). Den særlige rådgiver kan påtage sig andet arbejde i fritstillingsperioden på 6 måneder, men er pligtig til at underrette ministeriet herom, herunder også om indtægten herfra. Ifølge standardkontrakten "forbeholder" ministeriet sig ret til at modregne eventuel løn ved beskæftigelse i fritstillingsperioden.

69. Efter folketingsvalget i 2007 blev der bl.a. i Folketinget rejst kritik af, at de særlige rådgivere havde beskæftigelse for ministrenes partier under valgkampen, hvor de i princippet stadig fik løn fra ministeriet.

Statsministeren udtalte bl.a. i forbindelse med samråd H i Det Politisk-Økonomiske Udvalg i maj 2008, at der ingen begrænsninger er i, hvad en særlig rådgiver kan beskæftige sig med i fritstillingsperioden, og der er "således ikke noget til hinder for, at de særlige rådgivere – ligesom enhver anden borger – kunne udføre frivilligt arbejde for et politisk parti eller en anden organisation". Ifølge statsministeren var der derfor, ifølge den model, som udvalget (betænkning nr. 1443) anbefalede, mulighed for, at de særlige rådgivere kunne føre valgkamp, mens de modtog fratrædelsesgodtgørelse fra ministerierne. Ingen af de særlige rådgivere havde ifølge statsministeren haft deres daglige gang i ministerierne, mens de deltog i valgkampen.

70. Som nævnt beskæftigede udvalget bag betænkning nr. 1443 sig med spørgsmålet om fritstillede rådgivere, der medvirker til ministerens valgkamp, jf. boks 6.

BOKS 6. BETÆNKNING NR. 1443 OM BESKÆFTIGELSE UNDER FRITSTILLING SOM FØLGE AF VALGKAMP

Ifølge udvalget bør de særlige rådgivere opsiges med 6 måneders varsel og fritstilles på dagen, hvor der udskrives valg til Folketinget. For det første af hensyn til, at det almindelige embedsværk i kraft af den særlige rådgivers virke i ministeriet ikke må trækkes ind i politisk prægede funktioner, og for det andet hensynet til, at de særlige rådgivere ikke bør kunne medvirke til deres ministers valgkamp, samtidig med at de oppebærer løn som ansatte i et ministerium.

Udvalget har overvejet den problemstilling, at fritstillede særlige rådgivere, der medvirker til ministerens valgkamp og efter valget genansættes som særlig rådgiver i ministeriet, kan siges de facto at have været i samme situation, som hvis de havde været lønnet af ministeriet i valgkampperioden. Dette vil således kunne udlægges som værende i strid med hensynet til, at særlige rådgivere ikke bør kunne føre valgkamp med løn fra ministeriet.

Udvalget har forståelse for dette synspunkt, men fastholder af særligt 3 grunde anbefalingen af den skitserede model. For det første vil problemstillingen kun være aktuell i det tilfælde, hvor en siddende minister fortsætter efter valget og ønsker at genansætte den særlige rådgiver. Hvorvidt dette i det enkelte tilfælde bliver aktuelt, vil i sagens natur først være kendt efter valgets afholdelse. For det andet er valgkampperioden i reglen kort, og der vil derfor være tale om en relativt begrænset udgift til løn til de fritstillede særlige rådgivere i valgkampperioden. Endelig er der for det tredje ingen af de alternative modeller, som udvalget har overvejet, der vil kunne løse det nævnte problem tilfredsstillende, samtidig med at det sikres, at det almindelige embedsværk ikke trækkes ind i valgkamprelaterede spørgsmål som følge af den særlige rådgivers virke i ministeriet for ministeren i dennes valgkamp. Udvalget har overvejet den mulighed, at de særlige rådgivere i valgkampperioden kunne gå på orlov uden løn fra ministeriet. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at det hverken ville være rimeligt eller ansættelsesretligt muligt for ministerierne at pålægge medarbejdere at tage orlov uden løn.

71. Som det fremgår af boks 6, har udvalget overvejet forskellige muligheder, herunder bl.a. om der skulle være mulighed for orlov uden løn ved valgkampe, men afviste denne mulighed og andre løsningsmodeller. Statsministerens fortolkning er, efter Rigsrevisionens opfattelse, i overensstemmelse med udvalgets anbefalinger.

Rådgivere på gammel kontrakt

72. I forbindelse med ændringen af ansættelseskontrakten efter betænkning nr. 1443 blev det overvejet, hvorvidt allerede ansatte rådgivere (på 2001-kontrakt) skulle overgå til den nye kontrakt. I den gamle kontrakt er alene omtalt situationen med fritstillingen ved udnævnelse af en ny minister, men intet om udskrivelse af valg. I en cirkulæreskrivelse fra december 2004 til samtlige departementschefer fra Finansministeriets departementschef oplyses det, at allerede ansatte særlige rådgivere kan fortsætte på den oprindelige kontrakt, og at der ikke anbefales en genforhandling. Heller ikke disse rådgivere skal fungere i deres stilling under en valgkamp, og de skal derfor fritages fra deres arbejde. Det påpeges i skrivelsen, at "der er ikke begrænsninger i, hvad de pågældende kan beskæftige sig med som privatpersoner i den periode, de er fritaget for arbejde".

Muligheden for modregning af eventuel indtægt i fritstillingsperioden er ikke nævnt i den gamle kontrakt og blev ikke ændret over for rådgivere på gammel kontrakt.

Ministeriernes praksis ved folketingsvalget i 2007

73. Rigsrevisionen har undersøgt, hvorvidt de særlige rådgivere blev fritstillet og forlod ministeriet i forbindelse med folketingsvalget i 2007. Undersøgelsen har vist, at ministerierne fritstiller de særlige rådgivere – typisk skriftligt – samme dag, som der udskrives folketingsvalg, med anmodning om hurtigst muligt at forlade ministeriet, ligesom adgangen til ministeriets intranet mv. også blokeres.

Rigsrevisionen har forespurgt de enkelte ministerier om, hvorvidt de særlige rådgivere har haft anden beskæftigelse i forbindelse med fritstillingen ved valget i 2007, herunder for de respektive partier under valgkampen. Rigsrevisionen har undersøgt, om de har fået særskilt betaling herfor, og om der er sket modregning.

74. Rigsrevisionens undersøgelse viser, at de særlige rådgivere kan opstilles i følgende grupper med hensyn til beskæftigelse i fritstillingsperioden:

- 1) særlige rådgivere uden beskæftigelse i fritstillingsperioden
- 2) særlige rådgivere med frivilligt arbejde uden løn for ministerens parti
- 3) særlige rådgivere med lønnet arbejde for ministerens parti, hvor ministeriet har foretaget modregning
- 4) særlige rådgivere med lønnet arbejde for ministerens parti, uden ministeriet har foretaget modregning.

Ad 1) 6 ministerier har angivet, at deres særlige rådgiver ikke havde beskæftigelse i forbindelse med folketingsvalget i 2007. Det drejer sig om Undervisningsministeriet, Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, Finansministeriet, Miljøministeriet, Skatteministeriet samt Klima- og Energiministeriet.

Ad 2) 3 særlige rådgivere udførte ulønnet arbejde for partierne under valgkampen. Dette drejede sig om de særlige rådgivere fra Statsministeriet, Udenrigsministeriet samt Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Ad 3) Særlige rådgivere fra Indenrigs- og Socialministeriet (tidligere Velfærdsministeriet) og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri har oppebåret løn fra partierne i valgkampen, og der er foretaget modregning i lønnen fra ministerierne.

Ad 4) Særlige rådgivere fra Økonomi- og Erhvervsministeriet, Justitsministeriet, Beskæftigelsesministeriet og Forsvarsministeriet har oppebåret betaling fra ministerens parti, uden

at det respektive ministerium har foretaget modregning. Bortset fra den særlige rådgiver fra Økonomi- og Erhvervsministeriet var der tale om særlige rådgivere ansat efter gammel kontrakt i forbindelse med folketingsvalget i 2007. Spørgsmålet om modregning er ikke indeholdt i standardkontrakten fra 2001 og blev heller ikke nævnt i cirkulæreskrivelsen fra Finansministeriets departementschef i december 2004.

Rigsrevisionens undersøgelse viser, at 2 ministerier ikke kan svare på Rigsrevisionens spørgsmål. Transportministeriet har oplyst, at den særlige rådgiver deltog i valgkampen for ministeren, men at ministeriet ikke ved, om rådgiveren fik løn for arbejdet. Dette uanset at den særlige rådgiver ifølge standardkontrakten skal indberette det. Kulturministeriet har ikke viden om, hvorvidt den særlige rådgiver, der forud for valgkampen i 2007 var ansat på 2001-kontrakten, havde anden beskæftigelse under fritstillingen. Dette skyldes, at 2001-kontrakten ikke pålægger den særlige rådgiver at orientere ministeriet om eventuelt arbejde i fritstillingsperioden og indtægten herfra.

Konkret sag om modregning i Statsministeriet i 2007

75. Det principielle spørgsmål vedrørende bl.a. modregning ved lønnet beskæftigelse for ministerens parti blev undersøgt i Statsministeriet i december 2007, hvor også Finansministeriet har været inddraget.

76. Årsagen hertil var, at ministeriet skriftligt – både ved fritstillingen ved valgets udskrivelse samt ved genindtræden i stillingen efter valget – havde meddelt den særlige rådgiver, at ministeriet forbeholdt sig ret til at modregne indtægten ved nyt arbejde i lønnen i fritstillingsperioden. Ministeriets særlige rådgiver ønskede derfor principielt afklaret, om ministeriet agtede at modregne en eventuel indtægt i lønnen i fritstillingsperioden.

Statsministeriet tilkendegav, at bevillingsmæssige hensyn taler for, at man som statslig arbejdsgiver bruger modregningsadgangen, så der også tages skyldige økonomiske hensyn. Ministeriet har overvejet spørgsmålet, om den ekstraordinære indsats, de pågældende særlige rådgivere normalt yder i en valgkamp, hvor timeantal væsentlig overstiger en "normaluge" i ministerierne, kunne tale for, at der ikke skal modregnes. Statsministeriet resolverede, at undladelse af modregning formentligt vil kunne kritiseres både ud fra en "budgetretlig og mere moralsk betragtning", og derfor vurderede Statsministeriet, at der skulle ske modregning.

77. Statsministeriet har oplyst, at denne afgørelse er en institutionsafgørelse (intern afgørelse) og dermed ikke er meldt ud til de øvrige ministerier, så de eventuelt har kunnet tilrettelægge deres administration i overensstemmelse hermed. De enkelte ministerier har derfor fortsat kunnet tilrettelægge deres egen praksis og selvstændigt kunnet vurdere, hvorvidt de har ønsket at modregne.

78. Med den kommende vejledning og nye standardkontrakt – som formentlig tages i brug fra primo 2010 – præciseres spørgsmålet om modregning imidlertid med henblik på at opnå en ensartet praksis.

Vurdering

79. De særlige rådgivere blev fritstillet af ministerierne i forbindelse med udskrivelsen af folketingsvalget i 2007.

Ministerierne havde en uens praksis med hensyn til modregning af indtægt i fritstillingsperioden, efter at rådgiverne var genindtrådt i deres stilling. Rådgivere på 2001-kontrakt fik, i overensstemmelse med kontrakten, ikke modregnet indtægt i fritstillingsperioden. Særlige rådgivere ansat på 2004-kontrakt, hvor ministeriet forbeholder sig ret til modregning, havde enten arbejdet ulønnet for partierne i valgkampen, eller ministeriet havde foretaget modregning. Kun ét ministerium undlod at modregne indtægten i fritstillingsperioden efter at have foretaget en juridisk vurdering af sagen.

F. Bibeskæftigelse samtidig med ansættelsen som særlig rådgiver

80. Spørgsmålet om de særlige rådgiveres mulighed for bibeskæftigelse i forbindelse med ansættelse som særlig rådgiver har været behandlet i betænkning nr. 1443.

Af boks 7 fremgår udvalgets overvejelser og anbefalinger.

BOKS 7. BETÆNKNING 1443 OM BIBESKÆFTIGELSE

Udvalget har lagt vægt på, at særlige rådgivere ansættes som embedsmænd i ministerierne. Det er på den baggrund udvalgets opfattelse, at der for særlige rådgivere som udgangspunkt må gælde samme betingelser i relation til bibeskæftigelse, som tilfældet er for almindelige embedsmænd. De generelle regler indebærer, at embedsmænd kan have bibeskæftigelse ved siden af ansættelsen i ministeriet, for så vidt og i det omfang det er foreneligt med den samvittighedsfulde varetagelse af stillingen i ministeriet. Inden for rammerne af de generelle regler vil embedsmænd, herunder særlige rådgivere, uden for tjenesten kunne udføre arbejde for et politisk parti. Det er på den baggrund udvalgets opfattelse, at der ikke bør være noget til hinder for, at særlige rådgivere kan have bibeskæftigelse for ministerens parti under den forudsætning, at bibeskæftigelsen ikke forhindrer den særlige rådgiver i at varetage stillingen i ministeriet på tilfredsstillende vis. Vurderingen heraf bør i det konkrete tilfælde foretages af den særlige rådgivers minister i samråd med departementschefen.

81. Rigsrevisionen har undersøgt, om de særlige rådgivere har haft lønnet bibeskæftigelse under deres ansættelse i ministeriet – og i givet fald, hvor meget det har udgjort i 2008.

Undersøgelsen afdækkede, at 6 ud af de nuværende 17 særlige rådgivere oppebar indtægt fra bibeskæftigelse i 2008. Beløbene varierede fra ca. 18.000 kr. til knap 100.000 kr. Heraf havde 3 modtaget beløb fra partiorganisation/folketingsgruppe i størrelsesordenen 40.000-60.000 kr.

Vurdering

82. Rigsrevisionen kan konstatere, at 6 særlige rådgivere har haft lønnet bibeskæftigelse af varierende omfang i 2008. Den særlige rådgivers bibeskæftigelse vil på linje med almindelige embedsmænds bibeskæftigelse kunne accepteres, såfremt det er foreneligt med varetagelsen af hovedstillingen. Denne vurdering foretages, jf. betænkning nr. 1443, af den særlige rådgivers minister i samråd med departementschefen.

G. Introduktionskursus for de særlige rådgivere

83. Ifølge betænkning nr. 1443 kommer en særlig rådgiver i de fleste tilfælde til ministeriet uden forudgående ansættelse i centraladministrationen. Det er i forbindelse med udvalgets undersøgelser adskillige gange blevet fastslået, at en vellykket integration af den særlige rådgiver i ministeriet forudsætter særdeles gode samarbejdsevner fra den særlige rådgivers side og en veludviklet fornemmelse for kultur og arbejdsform i ministeriet samt forståelse af centraladministrationens organisering og politiske placering.

Af boks 8 fremgår udvalgets anbefaling.

BOKS 8. UDVALGETS ANBEFALING

Udvalget anbefalede på den baggrund, at særlige rådgivere systematisk sikres en oplæring i de grundlæggende forvaltningsretlige principper og i centraladministrationens opbygning og virkemåde. Udvalget finder, at det må påhvile ministerierne at sikre, at der udvikles en sådan systematisk introduktion til de særlige rådgivere, fx i form af skriftligt materiale suppleret med et introduktionskursus.

84. Som opfølgning på betænkning nr. 1443 udmeldte regeringen i juli 2004, at der ville blive indført et introduktionsforløb for de særlige rådgivere til centraladministrationen, herunder ministeriernes organisation og arbejdsformer. Finansministeriet vil i samarbejde med Justitsministeriet afholde introduktionsforløb for de nye særlige rådgivere, hvor de bliver introduceret til de grundlæggende forvaltningsmæssige regler og praksis samt ministeriernes organisation. Det første kursus blev afholdt i juni 2005.

85. Rigsrevisionen har i 2009 undersøgt, om de enkelte særlige rådgivere har deltaget i kurser om den offentlige forvaltning ved ansættelsens påbegyndelse. Ministeriernes svar har vist, at den overvejende del af rådgiverne ikke har deltaget i et kursus om offentlig forvaltning. Det seneste kursus er afholdt i 2006, og Finansministeriet har efterfølgende oplyst, at næste kursus er planlagt til afholdelse primo 2010.

Vurdering

86. Den overvejende del af de særlige rådgivere har ikke deltaget i et kursus i offentlig forvaltning som anbefalet i betænkning nr. 1443, og som det fremgår af standardkontrakten, der blev udformet i forlængelse af betænkningen. Seneste kursus var således i 2006, og næste kursus forventes afholdt primo 2010.

H. Behovet for nye initiativer vedrørende ministeriernes brug af særlige rådgivere

Ministeriernes syn på gældende retningslinjer mv. i relation til brugen af de særlige rådgivere

87. I forbindelse med undersøgelsen har Rigsrevisionen spurgt ministerier, der p.t. har ansat en særlig rådgiver, dels om de finder regeringens initiativer i forlængelse af betænkning nr. 1443 er hensigtsmæssige, eller om der er behov for supplerende initiativer, dels om ministerierne finder standardkontrakten fra 2004 klar og operationel.

88. Undersøgelsen viser, at ministerierne – bortset fra 3 – ikke har nogen bemærkninger til gældende retningslinjer og standardkontrakten. Ét ministerium har udtrykt ønske om, at reglerne for modregning blev klarere, et andet ministerium har drøftet med Personalestyrelsen, om personalegoder skal reguleres i kontrakten eller ej, og endelig har ét ministerium fundet det hensigtsmæssigt med regler for løn/tillæg.

De planlagte ændrede retningslinjer for særlige rådgivere i 2009

89. I forbindelse med folketingsvalget i 2007 opstod nogle uklarheder om fortolkningen af reglerne om de særlige rådgivere. I forlængelse heraf påbegyndte Statsministeriet og Finansministeriet i 2008 arbejdet med en vejledning og en ny standardkontrakt for de særlige rådgivere for at sikre en mere ensartet ministeriel administration af området.

Udkast til ny vejledning og standardkontrakt

90. Ifølge et foreløbigt udkast til en ny vejledning og en ændret standardkontrakt fra oktober 2009, der er udarbejdet af Finansministeriet, vil der være særligt fokus på forholdene i forbindelse med udskrivelse af valg til Folketinget.

91. Der er tillige udarbejdet et paradigme på et opsigelsesbrev, som skal udleveres til den pågældende rådgiver i forbindelse med opsigelse ved udskrivelse af valg til Folketinget. Ifølge opsigelsesbrevet skal den enkelte rådgiver have mulighed for at rydde sit kontor og skal forlade ministeriet senest samme dag eller den følgende dag. Den særlige rådgiver må ikke under fritstillingen have sin daglige gang i ministeriet. Såfremt den særlige rådgiver ansættes i ministerens parti, må en kontakt med ministeriet udelukkende ske i forhold til koordinationen med ministerens kalender.

Opsigelsesbrevet indeholder oplysninger om fritstilling, om fysisk adgang og systemadgang til ministeriet, om pligt til at oplyse anden beskæftigelse i fritstillingsperioden, om minimalerstatning samt procedurer, såfremt den pågældende genindtræder i samme stilling eller tilsvarende stilling i et andet ministerium efter valget.

92. Der er udarbejdet en række mindre ændringer og præciseringer til den tidligere standardkontrakt. Dette gælder vilkår for fx fri telefon, der ikke længere skal indgå i kontrakten, ligesom vilkårene for genindtrædelse og ministeriernes modregning præciseres. Det pointeres, at præciseringerne i standardkontrakten er udtryk for en praksis, der skal følges.

93. For at understøtte hensynet til rene linjer mellem ministeriet og den særlige rådgiver skal ministeriet ved valgudskrivelse inddrage eventuelle personalegoder. I lighed med den almindelige praksis for statsansatte bør arbejdsredskaber med karakter af personalegoder ikke indskrives i de særlige rådgiveres ansættelseskontrakter. Ministerierne kan aftale, om disse redskaber stilles til rådighed alene til tjenstligt brug, eller om de også kan anvendes privat. I forbindelse med fritstilling ved udskrivelse af valg får denne sondring særlig betydning. Såfremt der er tale om rent tjenstlige arbejdsredskaber/personalegoder, kan disse inddrages uden kompensation. For arbejdsredskaber/personalegoder, der også kan anvendes privat, og som inddrages, gælder det, at der skal ydes kompensation. Reglerne præciserer dog, at anvendelsen af mobiltelefoner og opkobling til ministeriet via internet skal stoppe øjeblikkeligt ved fritstillingen, mens avisabonnementer og internetabonnementer kan fortsætte i opsigelsesperioden.

94. Vedrørende spørgsmålet om *modregning* i forbindelse med ansættelsens ophør og 6 måneders opsigelse med løn ændres standardkontrakten til, at de enkelte ministerier *skal* modregne indtægten ved nyt arbejde i fritstillingsperioden. Den særlige rådgiver skal derfor i forbindelse med opsigelsen anmodes om skriftligt at oplyse om andet arbejde i fritstillingsperioden. Modregning vil dog ikke ske i forhold til indtægter i eksisterende bibeskæftigelse, der fortsætter i samme omfang i fritstillingsperioden.

Den særlige rådgiver er berettiget til en *minimalerstatning* på 3 måneders løn, jf. principperne i funktionærlovens § 3. Minimalerstatningen skal dog ikke betales i de tilfælde, hvor den særlige rådgiver genindtræder i stillingen eller i en anden tilsvarende stilling i et andet ministerium efter valget.

95. Arbejdet med at ændre reglerne for de særlige rådgivere er endnu ikke endeligt afsluttet. Bl.a. udestår det at få tilføjet et afsnit i vejledningen om den særlige rådgivers bistand vedrørende ministerens partiarbejde. Finansministeriet har efterfølgende oplyst, at vejledningen med tilhørende ny standardkontrakt er klar til at blive udsendt til ministerierne primo 2010.

Vurdering

96. Med den påtænkte kommende vejledning og den nye standardkontrakt vil der blive skabt ens vilkår for de særlige rådgivere, også med hensyn til minimalerstatning og modregning. Ved genansættelse i samme stilling eller i en tilsvarende stilling i et andet ministerium vil der fremover ikke kunne udbetales minimalerstatning (og dermed dobbeltløn). Og der vil fremover skulle ske modregning af eventuel indtægt oppebåret i fritstillingsperioden. Rigsrevisionen skal derfor anbefale, at ministerierne anvender den nye standardkontrakt med tilhørende vejledning for alle særlige rådgivere ved førstkommande lejlighed. Hvis denne anbefaling følges, synes der ikke umiddelbart behov for nye initiativer vedrørende ministeriernes anvendelse af særlige rådgivere.

V. Information til Folketinget om de særlige rådgivere

UNDERSØGELSENS RESULTAT

Folketinget har især de seneste år modtaget en betydelig mængde information om de særlige rådgiveres ansættelsesvilkår, herunder om deres lønforhold, deres arbejdsopgaver og generelt om brugen af dem. Dette er sket på baggrund af en række spørgsmål om de særlige rådgivere. Flere af de emner, der blev drøftet i Folketinget frem til 2004, er efterfølgende blevet afklaret med regeringens initiativer i forlængelse af betænkning nr. 1443. Bl.a. er der skabt større åbenhed om de særlige rådgiveres ansættelsesvilkår, og der er indført en ny standardkontrakt.

97. Rigsrevisionen har gennemgået forespørgselsdebatter, udvalgsspørgsmål, § 20-spørgsmål og samrådsspørgsmål, som har vedrørt særlige rådgivere fra 1998 og til og med oktober 2009. En kvantitativ opgørelse af Rigsrevisionens gennemgang fremgår af tabel 4.

Tabel 4. Oversigt over udvalgsspørgsmål, § 20-spørgsmål, forespørgselsdebatter og samrådsspørgsmål vedrørende særlige rådgivere i perioden 1998-2009

Emne	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Ansættelsesvilkår					7	3	1	4	84 ¹⁾		13		112
Antal ansatte/udgifter	1				2	1			84 ¹⁾	20	38	19	165
Brugen af særlige rådgivere			5	9	3	1		3	3	34	24	9	91
Personsager					4	5		7			1		17
Spørgsmål mv. total	1	0	5	9	16	10	1	14	171	54	76	28	385

¹⁾ Det skal bemærkes, at de 2 gange 84 spørgsmål, der står angivet i tabellen, er stillet af samme spørger, men sigter mod 2 forskellige områder – særlige rådgivere og medarbejdere med presserelaterede opgaver – og der er stillet en række enslydende spørgsmål til de forskellige ministre: Ét spørgsmål til hvert ministerium går på antal, et andet på årsløn, og et tredje på ansvarsområder.

Note: Ved søgningen er anvendt følgende søgeord: "særlige rådgivere" og "spindoktor/spindoktore". Det bemærkes til tabellen, at en del af spørgsmålene ikke kun har vedrørt de særlige rådgivere og deres rådgivningsfunktioner, idet nogle spørgsmål bredt har omfattet medarbejdere, "der har arbejdsopgaver relateret til intern og eksternt kommunikation, kommunikationsrådgivning, presse og medier, herunder studentermedarbejdere, pressemedarbejdere, pressekonsulenter, pressechefer, kommunikationsmedarbejdere, kommunikationskonsulenter, kommunikationschefer og særlige rådgivere".

98. Tabel 4 viser, at der siden 2005 har været en klar stigning i antallet af spørgsmål vedrørende de særlige rådgivere. I 2006 var "fænomenet" særlige rådgivere udsat for særlig interesse med i alt 171 spørgsmål rejst i Folketinget, efterfulgt af 54 spørgsmål i 2007, 76 spørgsmål i 2008 og 28 spørgsmål i 2009.

99. Samlet set har der i perioden 1998-2009 været i alt knap 300 spørgsmål, der vedrørte *de særlige rådgiveres ansættelsesvilkår inkl. antallet og udgifterne hertil*. Konkret har Folketinget spurgt til de særlige rådgiveres arbejdsopgaver/ansvarsområder, deres stilling i forbindelse med folketingsvalg, deres beføjelser, deres bibeskæftigelse og enkelte spørgsmål i tilknytning til betænkning nr. 1443 fra 2004.

Det fremgår videre af Rigsrevisionens gennemgang, at der i alt er stillet 91 spørgsmål om *brugen af de særlige rådgivere* eller rettere anvendelsen heraf. Spørgsmålene har drejet sig om de særlige rådgiveres kontakt til pressen, om aktindsigt i deres arbejde, om deres involvering i partiarbejde, om journalisering af e-mails/sms'er og om grænser for brugen af de særlige rådgivere mv.

Endelig er der i perioden blevet stillet i alt 17 spørgsmål om forskellige *personrelaterede sager*. Der henvises i øvrigt til Rigsrevisionens notat til Statsrevisorerne af 16. november 2005 om visse forhold vedrørende Statsministeriets tidligere pressechef og beretning til Statsrevisorerne om revisionen af statsregnskabet for 2003, pkt. 279, om Kirkeministeriets udbetaling af fratrædelsesgodtgørelse til en pressesekretær.

Kort gennemgang af nogle af de stillede spørgsmål før betænkning nr. 1443

100. I 2003 stilles der i Folketinget nogle spørgsmål i relation til afskedigelsesvilkår/fratrædelsesgodtgørelse, og det konstateres, at der ikke er regler herom, og at betænkning nr. 1354 fra 1998 ikke forholdt sig hertil.

Rigsrevisionen kan konstatere, at denne problematik delvist blev løst i forlængelse af betænkning nr. 1443. Dette er sket i form af de bestemmelser om fritstilling ved valgets udskrivelse og 6 måneders løn i opsigelsesperioden. Tilbage udestår herefter spørgsmålet om retten til minimalerstatning og spørgsmålet om modregning, jf. ovenfor i kap. IV.

101. Et andet spørgsmål, der går igen i perioden forud for betænkning nr. 1443, er spørgsmålet om, i hvilke ministerier der pr. en given dato er ansat embedsmænd som særlige rådgivere, hvem det drejer sig om, hvad deres arbejdsfunktion er, samt hvor de pågældende var ansat, inden de blev ansat i deres nuværende stilling som særlig rådgiver.

Rigsrevisionen kan konstatere, at denne problematik nu er løst, idet der på Statsministeriets hjemmeside er oplysning om de særlige rådgivere, hvor de er ansat, deres navn og titel, deres arbejdsfunktioner, uddannelse og seneste beskæftigelse.

Kort gennemgang af nogle af de stillede spørgsmål efter betænkning nr. 1443

102. I de senere år har der i Folketinget været en del spørgsmål med fokus på løn- og ansættelsesvilkår for de særlige rådgivere. Endvidere viser Rigsrevisionens undersøgelse, at ministerierne gennem de senere år har haft en række aktindsigtssager om de særlige rådgiveres løn og pension samt "personalegoder" i form af telefon, netopkobling, aviser, repræsentation mv.

I september 2007 blev der fx stillet et § 20-spørgsmål til samtlige ministre: "Vil ministeren oplyse for henholdsvis 2001 og 2006, hvor mange særlige rådgivere, pressemedarbejdere, og kommunikationsmedarbejdere inkl. studenteransatte med presserelaterede opgaver der er ansat i departementet og ministersekretariatet, samt oplyse alle udgifter i form af løn, pension, tillæg, repræsentationsudgifter samt øvrige personalegoder i forbindelse med ansættelsen af disse medarbejdere i henholdsvis 2001 og 2006".

Det Politisk-Økonomiske Udvalg stillede i maj 2008 et spørgsmål til samtlige ministre: "Ministeren bedes fremsende en opgørelse over de samlede udgifter til medarbejdere i 2007, der havde arbejdsopgaver relateret til intern og ekstern kommunikation, kommunikationsrådgivning, presse og medier, herunder studentermedarbejdere, pressemedarbejdere, pressekonsulenter, pressechefer, kommunikationsmedarbejdere, kommunikationskonsulenter, kommunikationschefer og særlige rådgivere, fordelt på hver enkelt styrelse og institution i ministeriet samt inddelt i stillingskategori".

Det fremgår af svarene herpå, at der ofte i ministerier og underliggende institutioner er opbygget pressefunktioner af meget varierende størrelse. Nogle er store, og andre er mindre. Ofte er den særlige rådgiver pressechef eller tilsvarende for pressefunktionen og er dermed chef – og har som sådan instruktionsbeføjelse – over for disse medarbejdere.

Det Politisk-Økonomiske Udvalg stillede i marts 2009 igen en række spørgsmål til samtlige ministre: "Vil ministeren oplyse den samlede løn fordelt på tillæg, bonus, pension mv. for ministerens særlige rådgiver samt dennes uddannelsesmæssige baggrund i henholdsvis 2002, 2008 og 2009?".

103. Med hensyn til løn kan det ud fra forskellige svar udledes, at der fx i 2006 var 14 særlige rådgivere ansat, og at deres gennemsnitsløn udgjorde omkring 825.000 kr. ekskl. eventuelt engangsvederlag. Det kan desuden konstateres, at alle får refunderet udgifter til telefon, aviser, hjemmearbejdsplads mv., og at beløbene hertil er af varierende størrelse. Hvad angår telefonudgifterne, kan det i øvrigt af svarene konstateres, at der er lidt forskellige vilkår – fra fri telefon over fri personlig telefon til "mobiltelefon til arbejdsmæssige gøremål, der i mindre omfang kan anvendes til private formål".

104. Rigsrevisionen kan konstatere, at løn- og ansættelsesvilkår og "personalegoder" ikke er noget, der automatisk er åbenhed omkring. Det betyder dels, at de enkelte ministerier ikke umiddelbart har noget at sammenligne med, når der skal ansættes en særlig rådgiver, og dels, at såfremt nogen ønsker disse oplysninger tilvejebragt, at der stilles spørgsmål i Folketinget herom eller begæres aktindsigt i de respektive ministerier.

Hvad angår personalegoder og deres omfang mv., kan Rigsrevisionen konstatere, at den nye standardkontrakt, som er under udarbejdelse, lægger op til, at arbejdsredskaber med karakter af personalegoder tages ud af kontrakten. Dette er på linje med den almindelige brug af ansættelseskontrakter i centraladministrationen.

105. Også introduktionsforløbet har der været stillet spørgsmål om i Folketinget, jf. fx et udvalgsspørgsmål fra 2005 fra Det Politisk-Økonomiske Udvalg til finansministeren: "Ministeriet bedes oversende et notat omkring det introduktionsforløb for nye særlige rådgivere, som blev lovet indført efter betænkning nr. 1443/2004".

Det fremgår af svaret, at regeringen som opfølgning på betænkning nr. 1443 har indført et introduktionsforløb for nye særlige rådgiver, hvor de bliver introduceret til centraladministrations opbygning og virkemåde samt de grundlæggende forvaltningsmæssige regler og principper. Introduktionsforløbet er udviklet i samarbejde mellem Finansministeriet og Justitsministeriet. Det oplyses videre, at det første introduktionskursus for særlige rådgivere blev afholdt den 2. juni 2005, og at yderligere introduktionskurser vil blive afholdt efter behov, i praksis når der er ansat 3-4 nye særlige rådgivere.

Rigsrevisionen kan konstatere, at spørgsmålet om de særlige rådgiveres kendskab til den statslige forvaltning i princippet er løst med introduktionskurserne, jf. dog kap. IV.G ovenfor, idet det selvfølgelig forudsætter, at kurserne også bliver afholdt.

Vurdering

106. Folketinget har modtaget en del information om de særlige rådgivere. Rigsrevisionen kan således konstatere, at Folketinget særligt har ønsket oplysninger om anvendelsen samt især ansættelsesvilkårene og lønforholdene mv. for de særlige rådgivere, idet der er stillet næsten 300 spørgsmål om disse emner. Endvidere er der stillet 91 spørgsmål om brugen af de særlige rådgivere, og endelig er der stillet 17 spørgsmål om personrelaterede sager.

Rigsrevisionen kan slutteligt konstatere, at en række af de emner, der er drøftet i Folketinget frem til 2004, er blevet afklaret, bl.a. med regeringens initiativer i forlængelse af betænkning nr. 1443.

Rigsrevisionen, den 9. december 2009

Henrik Otbo

/Peder Juhl Madsen

Bilag 1. Ansættelseskontrakt for særlige rådgivere (standardkontrakt 2001)

(Navn) ansættes hermed som (titel) iministeriet, (adresse) med virkning fra (dato)

Stillingen er knyttet til ministersekretariatet, og ansættelsen sker i øvrigt efter de retningslinjer, der er angivet i betænkning nr. 1354 fra maj 1998, afgivet af Udvalget om forholdet mellem minister og embedsmænd.

a) Løn- og ansættelsesvilkår fastsættes i henhold til overenskomsten for akademikere i staten.

Aflønningen sker som fuldmægtig, idet du indplaceres på (trin) /specialkonsulent/chefkonsulent.

Alternativt:

b) Løn- og ansættelsesvilkår fastsættes i henhold til overenskomsten for journalister i statens tjeneste, idet du indplaceres på (trin)

Herudover ydes et pensionsgivende kvalifikationstillæg på kr.

Der ydes endvidere et tillæg på kr., der dækker evt. merarbejde i forbindelse med varetagelse af stillingen.

Ved udnævnelse af en ny minister ophører ansættelsen med 6 måneders varsel. Du fritstilles i perioden. Afskedigelse kan i øvrigt ske efter overenskomstens almindelige regler.

For ansatte, der rekrutteres fra en anden stilling i statsadministrationen, skal der tages stilling til en eventuel tilbagegangsret:

Ved fratreden fra stillingen er der tilbagegangsret til en stilling som iministeriet.

Såfremt du i forbindelse med ministerskiftet ønsker at benytte tilbagegangsretten, indtræder du i tilbagegangsstillingen umiddelbart efter ministerskiftet, men således at du opretholder din hidtidige løn i en periode svarende til opsigelsesperioden.

København, den

.....
(ansættelsesmyndigheden)

.....
(den ansatte)

Bilag 2. Standardkontrakt for særlige rådgivere 2004

1. Ansættelse, ansættelsesområde og arbejdssted

(Navn)....., (cpr.nr.)..... ansættes herved som særlig rådgiver (evt. alternativ titel) iministeriet, (adresse) med virkning fra (dato)

Ansættelsesområdet erministeriets departement. Stillingen er knyttet til ministersekretariatet og dertil knyttede stabsfunktioner.

2. Betænkning nr. 1443, tavshedspligt, introduktion

Ansættelsen sker efter de retningslinjer, der er angivet i betænkning nr. 1443 fra juni 2004, afgivet af Udvalget om embedsmænds rådgivning og bistand til regeringen og dens ministre. Det indebærer bl.a., at der ikke til stillingen er knyttet instruktionsbeføjelser over for almindelige embedsmænd i linjen.

Stillingen som særlig rådgiver er endvidere underlagt de almindelige principper om lovlighed, sandhedspligt og faglighed, der er beskrevet i betænkningen.

En særlig rådgiver er undergivet straffelovens og forvaltningslovens regler om tavshedspligt for personer, som virker inden for den offentlige forvaltning. Denne tavshedspligt omfatter bl.a. hensynet til enkeltpersoners personlige forhold, ligesom hensynet til offentlige myndigheders interne beslutningsproces efter omstændighederne kan begrunde tavshedspligt. Tavshedspligten gælder også efter ansættelsens ophør.

Ved ansættelsens påbegyndelse gennemføres et introduktionsforløb om de grundlæggende forvaltningsretlige principper og centraladministrationens opbygning og virkemåde.

3. Offentliggørelse af oplysninger om den særlige rådgiver

Der vil blive offentliggjort oplysninger på Statsministeriets hjemmeside om den særlige rådgivers navn, ansættelsessted og arbejdsfunktioner samt oplysninger om relevant uddannelses- og beskæftigelsesmæssig baggrund.

4. Overenskomstgrundlag, løn

a) Løn- og ansættelsesvilkår fastsættes i henhold til overenskomsten for akademikere i staten.

Aflønningen sker som fuldmægtig, idet du indplaceres på (trin) /specialkonsulent/chefkonsulent, pr. i alt kr. årligt, svarende til kr. månedligt.

Alternativt:

b) Løn- og ansættelsesvilkår fastsættes i henhold til overenskomsten for journalister i statens tjeneste, idet du indplaceres på (trin), pr. i alt kr. årligt, svarende til kr. månedligt.

Herudover ydes et kvalifikationstillæg på kr. i årligt grundbeløb (niveau 1. oktober 1997), pr. i alt kr., svarende til kr. månedligt.

Der ydes endvidere et funktionstillæg på kr. i årligt grundbeløb (niveau 1. oktober 1997), pr. i alt kr., svarende til kr. månedligt. Tillægget dækker evt. merarbejde i forbindelse med varetagelsen af stillingen.

Den samlede aflønning udgør herefter kr. årligt, svarende til kr. månedligt. Lønnen udbetales månedsvis bagud.

Beløbene er ekskl. pensionsbidrag.

5. Pension

Der indbetales pensionsbidrag af de i pkt. 4 nævnte løndele. I henhold til overenskomsten udgør pensionsbidraget for tiden pct. (overenskomstens pensionsbidragsprocent) af de pensionsgivende løndele, fordelt med i eget bidrag (overenskomstens eget bidrag) og i arbejdsgiverbidrag (overenskomstens arbejdsgiverbidrag).

Pensionsbidraget indbetales til (overenskomstens pensionsordning/-kasse).

6. Arbejdstid

Arbejdstiden er indtil videre aftalt til gennemsnitlig timer pr. uge. Den særlige rådgiver har pligt til at udføre merarbejde. Der henvises til pkt. 4, for så vidt angår tillæg for eventuelt merarbejde.

7. Ferie

Den særlige rådgiver følger aftalen mellem Finansministeriet og centralorganisationerne om ferie.

8. Ansættelsens ophør

Ved udskrivelse af valg eller ved udnævnelse af en ny minister ophører ansættelsen med 6 måneders varsel til udgangen af en måned. Den særlige rådgiver fritstilles i perioden.

Hvis den særlige rådgiver genindtræder eller efter opslag genansættes i samme stilling inden udløbet af varselsperioden, bortfalder lønnen i den resterende del af perioden.

Den særlige rådgiver er berettiget til at tage andet arbejde i fritstillingsperioden, men har pligt til at orientereministeriet herom, herunder om indtægten ved sådant arbejde.ministeriet forbeholder sig at modregne indtægten ved nyt arbejde i lønnen i fritstillingsperioden. I tilfælde af modregning er den særlige rådgiver dog berettiget til minimalerstatning, jf. principperne i funktionærlovens § 3.

Ansættelsesforholdet kan i øvrigt opsiges efter overenskomstens almindelige regler.

9. Øvrige vilkår for ansættelsesforholdet

a) *Evt. vilkår vedr. f.eks. telefon, avis, bredbånd.*

b) *For ansatte, der rekrutteres fra en anden stilling i centraladministrationen, skal der tages stilling til en eventuel tilbagegangsret:*

Ved fratreden fra stillingen er der en tilbagegangsret til en stilling som iministeriet.

Hvis den særlige rådgiver i forbindelse med udskrivelse af valg eller ministerskifte ønsker at benytte tilbagegangsretten, indtræder rådgiveren i tilbagegangsstillingen umiddelbart efter udskrivelsen af valg eller ministerskiftet, men således at rådgiverens hidtidige løn opretholdes i en periode svarende til opsigelsesvarslet.

Der henvises i øvrigt til de til enhver tid gældende bestemmelser i overenskomsten.

København, den

.....
(ansættelsesmyndigheden)

.....
(den ansatte)